

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Danijela Alandžak

**Primerjalna analiza: dostop do predšolske vzgoje v Sloveniji in na
Švedskem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Danijela Alandžak

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

**Primerjalna analiza: dostop do predšolske vzgoje v Sloveniji in na
Švedskem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju dr. Bogomilu Ferfili za strokovno svetovanje, pomoč, usmerjanje in prijaznost pri nastajanju diplomskega dela.

Hvala tudi tebi Aleš, ker si verjel vame, me optimistično spodbujal ter mi nesebično pomagal.

Iskrena hvala tudi družini za vso ljubezen in pravim prijateljem, ki so mi vsa leta študija nudili podporo in mi stali ob strani.

Primerjalna analiza: dostop do predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem

Predšolska vzgoja je sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja. Izvajajo jo javni in zasebni vrtci, vendar ni obvezna. Predšolska vzgoja poteka v dveh starostnih obdobjih, kjer so otroci razporejeni v oddelke glede na starost. Starši imajo možnost izbirati med različnimi programi. V vrtce se vključujejo otroci, ko dopolnijo starost 11 mesecev do vstopa v šolo. Diplomsko delo obravnava različne vidike, ki vplivajo na dostop do predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem. Dostopne storitve na področju predšolske vzgoje so koristne za vse. Otrokom omogočajo razvoj njihovega potenciala, prispevajo pa lahko tudi k dejavni vlogi staršev, in sicer spodbujajo zaposlovanje, ohranjajo zaposlenost staršev, zlasti žensk, in tako podpirajo enakost med spoloma. Slovenija in Švedska izvajata različne ukrepe za večji dostop do predšolske vzgoje. To je področje, ki mu v zadnjem času posvečamo veliko pozornost, predvsem zaradi pomanjkanja mest v vrtcih in zaradi cenovne nedostopnosti. Subvencioniranje plačila predšolske vzgoje za družine pomeni enega izmed načinov finančnega razbremenjevanja.

Ključne besede: predšolska vzgoja, dostop do storitev, program vrtca, vključenost otrok v vrtce, financiranje predšolske vzgoje.

Comparative Analysis: access to nursery education in Slovenia and in Sweden

Nursery education is a component part of the system of upbringing and education. Carried out by public and private kindergartens, but is not mandatory. Pre-school education takes place in two age bracket, where children are arranged in sections according to age. Parents have the option to choose between different programs. In kindergarten, children, when they reach age include 11 months to enter the school. The purpose of my diploma's task is to examine different aspects which influence on the access to nursery education in Slovenia and in Sweden. Accessible services on the field of nursery education are useful for everybody. The children are given the opportunity to develop their potential. They can also contribute to the parents' active role, where the main purpose is to stimulate the parents to get and keep the employment, particularly the women and in this way support the equality of gender. Both Slovenia and Sweden carry out different measures for greater access to nursery education. This is an area to which he devoted a lot of attention recently, primarily of the deficiency of available places in kindergartens and because of inaccessibility of the price. Subsidization of the payment gives the family one of the way to financial discharge of the payment for nursery education.

Keywords. nursery education, access to services, the kindergarten programme, inclusion of the children in kindergartens, financing the nursery education.

KAZALO VSEBINE

UVOD	7
1 METODOLOŠKI NAČRT	9
1.1 Namen in cilj diplomskega dela	9
1.2 Uporabljene metode raziskovanja	9
1.3 Zgradba diplomskega dela	10
2 SLOVENSKI SISTEM PREDŠOLSKE VZGOJE	11
2.1 Zasnova in zakonske ter pozakonske rešitve sistema predšolske vzgoje v Sloveniji	11
2.1.1 Zakon o vrtcih	11
2.1.2 Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja	13
3 ANALIZA DOSTOPA PREDŠOLSKE VZGOJE IN VARSTVA V SLOVENIJI IN NA ŠVEDSKEM	14
3.1 Organiziranost in oblike predšolske vzgoje in varstva.....	15
3.1.1 Oblike predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem	15
3.2. Organizacija dela in programi predšolske vzgoje in varstva.....	19
3.2.1 Obratovalni čas ustanov za predšolsko vzgojo	23
3.3 Ureditev in merila za sprejem otrok v program predšolske vzgoje.....	26
3.3.1 Vpis in sprejem otrok v ustanove za predšolsko vzgojo	26
3.3.2 Zagotavljanje in dodeljevanje vpisnih mest v predšolski vzgoji.....	27
3.4 Prostorska dostopnost ustanov za predšolsko vzgojo	32
3.5 Financiranje ustanov za predšolsko vzgojo.....	34
3.5.1 Financiranje predšolske vzgoje na Švedskem	43
4 ZAKLJUČEK.....	45
5 LITERATURA.....	49

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Razmerje števila otrok, vključenih v različne oblike predšolske vzgoje v šolskem letu 2009/2010.....	17
Slika 2.2: Razmerje števila otrok, vključenih v različne oblike predšolske vzgoje, v šolskem letu 2010/2011.....	18
Slika 3.1: Delež vseh otrok, vključenih v programe predšolske vzgoje, ter delež vključenih otrok po starostnih obdobjih v obdobju od 2000/2001 do 2010/2011	22
Slika 3.2: Število odklonjenih otrok v posameznih vrtcih med šolskimi leti 2006/2007-2010/2011.....	30
Slika 3.3: Povprečna cena programa vrtcev v obdobju 2006-2011 v Sloveniji	41
Slika 3.4: Najnižja in najvišje cene programov v Sloveniji v obdobju 2006-2009 za prvo starostno obdobje.....	42
Slika 3.5: Najnižja in najvišje cene programov v Sloveniji v obdobju 2006-2009 za drugo starostno obdobje.....	42

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 3.1: Kriteriji za sprejem otrok v vrtec in število točk.....	29
Preglednica 3.2: Preglednica 3.3 Dohodkovni razredi glede na povprečno bruto plačo v letu 2008 (1.391,43 EUR).	36

UVOD

Vrtci so ustanove, ki varujejo in izobražujejo predšolske otroke, namenjeni so otrokom od prvega leta starosti do vstopa v šolo in pripravljajo otroke na vstop v šolo. Predšolska vzgoja ni obvezna, je pa pravica staršev za celovito in kakovostno oskrbo otrok. Zagotavljanje predšolske vzgoje je ena izmed temeljnih nalog občine, zato vrtce ustanavljajo in financirajo prav občine. Predšolsko vzgojo izvajajo še zasebni vrtci, ki jih ustanavljajo domače ali tuje pravne osebe (Veliki splošni leksikon 1998, 4744).

Predšolsko vzgojo urejata dva zakona, Zakon o vrtcih (1996) in Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996). Zakon o vrtcih ureja predšolsko vzgojo, ki poteka v javnih in zasebnih vrtcih (naloge vrtcev, cilji in načela, vrste programov v vrtcih, financiranje, pogoji za izobrazbo delavcev, delovne obveznosti strokovnih delavcev, delovne obveznosti vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja itd.). Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ureja pogoje za opravljanje ter določa način upravljanja in financiranja vseh področij vzgoje in izobraževanja. Pomemben nacionalni dokument je Kurikulum za vrtce (1999), ki predstavlja strokovno podlago za delo v vrtcih. Cilj kurikula je večje upoštevanje človekovih in otrokovih pravic ter upoštevanje različnosti in drugačnosti otrok (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport).

Dostop do storitev ustanov predšolske vzgoje in varstva ni vprašanje, ki je pomembno samo za starše in njihove otroke, ki so vključeni v predšolsko vzgojo in varstvo, ampak tudi za širšo javnost. Z osrednjim problemom diplomskega dela se ukvarja četrto poglavje, ki obravnava dostop do predšolske vzgoje in varstva v Sloveniji in na Švedskem. Opisuje ureditev in organizacijo predšolske vzgoje in varstva, starost, pri kateri se lahko otroci vpišejo vanjo, izpostavljena je dostopnost do programov predšolske vzgoje, ki jo lahko merimo z različnimi dejavniki, ki vplivajo na vključenost otrok v predšolsko vzgojo in varstvo. Pomemben dejavnik je razpoložljivost mest v vrtcih glede na potrebe, saj starši, velikokrat svojih otrok ne vključijo v program predšolske vzgoje ali varstvo, saj v kraju, kjer prebivajo, vrtec nima zadostnega števila prostih mest – če država oz. lokalna skupnost ne zagotavlja dovolj prostih mest v kraju bivanja ali kraju, kjer starši delajo, le-ti ne morejo usklajevati poklicnega in družinskega življenja.

Slovenija in Švedska imata določeno obliko subvencionirane predšolske vzgoje, vendar pa se razlikujeta po oblikah materialnih spodbud, ki pripomorejo k znižanju plačila predšolske

vzgoje in varstva in s tem tudi k večji dostopnosti, kajti velikokrat je ravno previsoka cena vrtca vzrok, da se starši ne odločijo za vključitev svojih otrok v programe predšolske vzgoje. Problem je tudi v tem, da v Sloveniji občine pri oblikovanju cen programov v vrtcih ne upoštevajo metodologije, določene v Pravilniku o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih. Zaradi tega prihaja do razlik med cenami programov vrtcev med občinami, čeprav bi s poenotenjem cen programov na ravni celotne države ter poenotenjem postopkov upoštevanja premoženja družine pri uvrstitvi staršev v plačilne razrede dosegli enakopravnost staršev z vidika finančne dostopnosti predšolske vzgoje ne glede na občino, v kateri bivajo (Računsko sodišče RS 2007).

1 METODOLOŠKI NAČRT

1.1 Namen in cilj diplomskega dela

Namen diplomskega dela je predstaviti predšolsko vzgojo in na izbranih dejavnikih prikazati vpliv na dostop predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem. Temeljni cilji diplomskega dela so predstaviti organiziranost predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem ter ugotoviti, kako je urejeno financiranje predšolske vzgoje, kakšne so cene programov vrtcev in kolikšna plačila staršev za programe v vrtcih – vseskozi poudarjam dostopnosti predšolskih storitev. Izhajala sem iz literature in virov, ki se nanaša na predšolsko vzgojo, nacionalne in druge pravne vire (zakoni, pravilniki), osnova za pisanje diplomskega dela so bili podatki Eurydice in OECD.

Raziskovala sem dve hipotezi:

- *H1: Organizacija in financiranje predšolske vzgoje v Sloveniji sta primerljiva s Švedsko.*
- *H2: Dostop do predšolskih storitev lahko ovirajo številni dejavniki – najpogostejša dejavnika za izključenost otrok sta cenovna nedostopnost in pomanjkanje ponudbe.*

Za raziskovanje hipotez sem uporabila spodaj navedene metode raziskovanje (poglavje 2.2), podatke za raziskovanje obeh hipotez sem pridobila iz zakonov in pravilnikov – Zakon o vrtcih (1996), Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2003), Kurikulum za vrtce (1999), Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih (1996), Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih (2003), ter s podatki OECD in Eurydice.

1.2 Uporabljene metode raziskovanja

Hipoteze sem preverjala s pomočjo naslednjih metod:

- **Deskriptivna metoda**, ki temelji na opisu in predstavitvi stanja predšolske vzgoje, ob upoštevanju zakonov, predpisov in pravilnikov predpisov, ki se nanašajo na predšolsko

vzgojo. Prav tako bom s to metodo podrobneje opisala predšolsko vzgojo v Sloveniji in na Švedskem, organizacijo, financiranje in dostop do predšolske vzgoje.

- **Komparativna metoda**, ta je pomagala pri primerjavi predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem, izpostavila je razlike in podobnosti med obema državama.
- **Analiza primarnih virov** (Zakon o vrtcih in Zakon o organizaciji in financiranju predšolske vzgoje, pravilnik o sprejemu otrok v vrtce, pravilnik o sprejemu otrok v vrtce ter analiza podatkov Statističnega urada RS).
- **Analiza sekundarnih virov** (pregled relevantnih tujih in slovenskih monografskih publikacij, znanstvenih člankov, zbornikov, časopisnih člankov in internetnih virov).
- **Analiza podatkov**, pridobljenih s pomočjo pregleda literature.

1.3 Zgradba diplomskega dela

Diplomsko delo je sestavljeno iz šestih poglavij, vsebinsko pa je razdeljeno na dva dela. V prvem bom opredelila temeljne predpise na področju predšolske vzgoje v Sloveniji. V drugem delu pa obravnavam dostop do predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem. Opisujem ureditev in organizacijo predšolske vzgoje, starost otrok, pri kateri se lahko vpišejo v ustanove predšolske vzgoje, ugotavljam, katera merila se upoštevajo pri vpisu otrok, raziskujem ovire pri vpisu, zaradi katerih otrokom grozi izključenost, in ugotavljam, kako je urejeno financiranje predšolske vzgoje. V zaključku so povzete glavne ugotovitve in rešitve.

2 SLOVENSKI SISTEM PREDŠOLSKE VZGOJE

2.1 Zasnova in zakonske ter pozakonske rešitve sistema predšolske vzgoje v Sloveniji

Področje predšolske vzgoje v Sloveniji urejata dva zakona:

- Zakon o vrtcih ZVrt (Ur. l. RS 12/1996), Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih ZVrt-D (Ur. l. RS 25/2008).
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ZOFVI (Uradni list RS, št. 12/1996, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ZOFVI-D (Ur. l. RS 79/2003).

2.1.1 Zakon o vrtcih

Z Zakonom o vrtcih, ki je bil sprejet leta 1996, so bili v Republiki Sloveniji prvič zakonsko določeni ključni normativi, pomembni za zagotavljanje kakovosti predšolske vzgoje v vrtcu. Pri njihovem oblikovanju je zakonodajalec v veliki meri upošteval izhodišča, opredeljena v Beli knjigi iz leta 1995. S spremembami in dopolnitvami Zakona o vrtcih in pravilniki s področja predšolske vzgoje so bile v letih 1996 do 2010 uveljavljene nekatere spremembe. Zakon zajema naslednje skupinske sklope: temeljne določbe, organizacija in vsebina predšolske vzgoje v vrtcih, občasno varovanje otrok na domu, financiranje, povezovanje v skupnosti, zbiranje in varstvo osebnih podatkov, nadzor, kazenske določbe ter predhodne in končne določbe.

Zakon o vrtcih RS ureja predšolsko vzgojo, ki jo izvajajo javni in zasebni vrtci, in opisuje temeljne naloge vrtcev, ki so pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, za izboljšanje kakovosti življenja družin in otrok ter ustvarjajo pogoje za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti (Zakon o vrtcih, 2. čl.). Zakon opredeli cilje in načela predšolske vzgoje, zagotavlja vključevanje otrok v vrtce, opredeli programe vrtca, vpis in sprejem otrok, financiranje, zaposlene v vrtcu, izobrazbene pogoje in obveznosti vzgojitelja in pomočnika

vzgojitelja, opredeli zbiranje in varstvo podatkov v vrtcu ter druge pogoje in obveznosti (Zakon o vrtcih 1996).

Načela in cilji predšolske vzgoje

Ključna načela predšolske vzgoje v vrtcih so usklajena s splošnimi načeli celotne vzgoje in izobraževanja.

Načela predšolske vzgoje v vrtcih (Zakon o vrtcih, 3. čl.):

- demokratičnost,
- pluralizem,
- avtonomnost, strokovnost in odgovornost zaposlenih,
- enake možnosti za otroke in starše, upoštevanje različnosti med otroki,
- pravica do izbire in drugačnosti,
- ohranjanje ravnotežja med različnimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja.

Iz opredeljenih načel predšolske vzgoje so izpeljani naslednji cilji (Zakon o vrtcih, 4. čl.):

- razvijanje sposobnosti razumevanja in sprejemanja sebe in drugih,
- razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah,
- razvijanje sposobnosti prepoznavanja čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja,
- negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja,
- spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, kasneje pa tudi branja in pisanja,
- spodbujanje doživljanja umetniških del in umetniškega izražanja,
- posredovanje znanj z različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja,
- spodbujanje telesnega in gibalnega razvoja,
- razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah in pri skrbi za zdravje.

2.1.2 Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja vsebuje 158 členov, ki urejajo pogoje za opravljanje ter določanje načina upravljanja in financiranja vzgoje in izobraževanja na področjih predšolske vzgoje, osnovnošolskega izobraževanja, vzgoje in izobraževanja otrok, mladoletnikov in mlajših polnoletnih oseb s posebnimi potrebami, osnovnega glasbenega izobraževanja, nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega strokovnega in tehniškega izobraževanja, srednjega splošnega izobraževanja, višjega strokovnega izobraževanja, vzgoje in izobraževanja v domovih za učence in v dijaških domovih ter izobraževanja odraslih. Prav tako so v tem zakonu opredeljeni vsebina in postopek sprejemanja programov, financiranje, izobrazbeni pogoji in delovne obveznosti strokovnih delavcev na vseh področjih izobraževanja (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 1. čl.).

3 ANALIZA DOSTOPA PREDŠOLSKE VZGOJE IN VARSTVA V SLOVENIJI IN NA ŠVEDSKEM

Diplomsko delo obravnava dostop do predšolske vzgoje in varstva v Sloveniji in na Švedskem. Predšolska vzgoja v vrtcu je prepoznana kot pomembna naložba v otrokov trenutni in poznejši razvoj ter učenje, izobraževanje in socializacijo. Razvojna obdobja dojenčka, malčka in predšolskega otroka so posebno pomembna za razvoj zaznavanja, mišljenja in govora, čustvenega doživljanja in izražanja. Zaradi tega je pomembno zagotoviti spodbudno okolje za formalno in neformalno učenje otrok in upoštevati specifičnosti ter posebnosti, povezane s starostjo otrok, ter razlike med enako ali podobno starimi otroki (povezane z družinskimi, kulturnim in jezikovnim okoljem) pa tudi prednosti in slabosti, ki jih prinaša vrtec. Le vrtec z ustreznimi lastnostmi, to je z različnimi programi, kakovostjo in dostopom čim večjemu številu otrok, bo lahko dosegel pozitivne učinke na področju vzgoje in izobraževanja (Marjanovič Umek in Kroflič 2009, 6).

Mreža evropske komisije (European Commission Childcare network) je na področju predšolske vzgoje in varstva otrok za merjenje dostopnosti predšolske vzgoje in varstva opredelila naslednje vidike: kako enostavno je za otroka dobiti mesto v določeni obliki predšolske vzgoje in varstva, kakšni so vpisni in sprejemni postopki, ali imajo starši težave z dostopom do storitve in prevozom od doma do ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo, kakšen je obratovalni čas ustanov, kakšne programe ponujajo otrokom in kolikšno število ur (dnevno, tedensko, mesečno, letno) so otroci lahko vključeni v vrtce (European Commission Childcare Network 1990, 20). Poleg zgoraj navedenih vidikov dostopa do predšolske vzgoje in varstva bom v diplomskem delu obravnavala še starost, pri kateri lahko starši otroka vpišejo v program predšolske vzgoje, ter financiranje in subvencioniranje predšolskih programov.

3.1 Organiziranost in oblike predšolske vzgoje in varstva

V EU je predšolska vzgoja različno urejena in organizirana. Vse države članice imajo določeno obliko javno subvencionirane predšolske vzgoje, se pa med seboj razlikujejo glede programa, vsebine, cene vrtca, starostne omejitve, vstopa otroka v vrtec (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 10).

3.1.1 Oblike predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem

Predšolska vzgoja in varstvo sta lahko organizirana v izobraževalnih ustanovah ali pa se izvajata na domu. Oblike predšolskega varstva in vzgoje so zelo raznolike. Predšolska vzgoja in varstvo se lahko izvajata v ustanovah (jasli, centri za otroško varstvo, vrtci, osnovne šole). Ustanove so lahko namenjene predšolski vzgoji in varstvu, lahko pa so ločene na predšolsko vzgojo in predšolsko varstvo. Predšolska vzgoja in varstvo se lahko izvajata tudi na domu varuha ali otroka. V tem poglavju bomo prikazali glavne značilnosti predšolske vzgoje glede na različne starostne skupine in vzgojne načine. Obravnavali bomo dejavnike, ki so pomembni za učinkovitost programov predšolske vzgoje.

OECD razvršča oblike predšolske vzgoje in varstva v tri večje skupine:

- **Predšolsko varstvo v ustanovah** vključuje vse vrste predšolskega varstva, ki se izvajajo v za to namenjenih akreditiranih ustanovah izven doma (jasli, dnevni centri, itd.). Na splošno se zagotavlja otrokom, mlajšim od štirih let, v obdobju pred pričetkom predšolske vzgoje. Oblika varstva je lahko celodnevna ali za krajši čas.
- **Družinsko varstvo** se izvaja na domu varuha ali na otrokovem domu. Otroci so v varstvu pri ustrezno izobraženih in usposobljenih (registriranih) varuhih. Starši uporabljajo to obliko varstva, ker v ustanovah za predšolsko vzgojo in varstvo ni bilo dovolj prostih vpisnih mest ali ker želijo, da je njihov otrok v varstvu v domačem okolju.

- **Programi predšolske vzgoje**, kamor spadajo institucionalni programi predšolske vzgoje ali šolski programi, ki so namenjeni pripravi otrok na osnovno šolo. Ti programi so namenjeni otrokom, starim tri leta ali več, razen v državah, ki imajo enovit sistem predšolske vzgoje in varstva in zajemajo otroke od starosti 0 oz. od enega leta starosti do vstopa v osnovno šolo (OECD 2012, 51).

V nadaljevanju bomo prikazali, katere oblike predšolske vzgoje in varstva poznajo v Sloveniji in na Švedskem, poleg oblik predšolske vzgoje in varstva bomo predstavili tudi starost vključenih otrok. Z oblikami predšolske vzgoje in varstva mislimo na vse priznane in akreditirane tipe javnega in subvencioniranega zasebnega varstva in vzgoje, tudi če niso zelo razširjeni. Varstvo na domu ni zajeto (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 82).

Švedska

Oblike predšolske vzgoje na Švedskem so¹:

- vrtci (šved. förskola) (1–6 let),
- odprti vrtci (šved. öppen förskola) (6–7 let),
- družinsko dnevno varstvo (šved. familjedaghem) (1–6 let). (OECD 2006, 408–409).

Vrtci (šved. förskola) ponujajo celodnevne programe za otroke od 1. leta do 6 let. Vrtci so odprti celo leto, poslovni čas pa je prilagojen delovniku staršev. Družinska dnevna varstva prav tako ponujajo celodnevne programe, vendar poslovni čas prilagodijo, če starši izrazijo tovrstne potrebe. Vrtci znotraj poslovnega časa ponujajo svoje storitve tudi zvečer, ponoči in med vikendom. Odprti vrtci (šved. öppen förskola) so neformalne oblike. Ponujajo krajši delovni čas (popoldnevni) za otroke, ki niso vključeni v druge storitve. V odprte vrtce so predvsem vključeni otroci, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, in jih spremljajo starši ali negovalci (OECD 1999, 14–15).

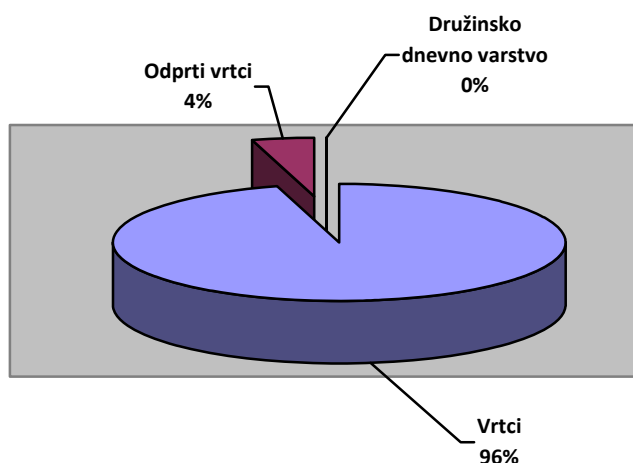
---

¹ Na Švedskem imajo predšolske razrede (šved. förskoleklass) za otroke stare 6-7 let in za toliko stare otroke še prostočasne centre (šved. fritidshem) (EACEA 2006, 408–409).

Po podatkih iz EACEA je bilo v šolskem letu 2010/2011 na Švedskem v programe predšolske vzgoje vključenih 466 470 otrok. Kot prikazuje slika, je bilo 96 odstotkov oz. 446 080 otrok vključenih v 9 866 vrtcev, 4 odstotke oz. 20 390 otrok v 472 odprtih vrtcev, v družinsko dnevno varstvo ni bilo vključenega nobenega otroka.

Slika 2.1: Razmerje števila otrok, vključenih v različne oblike predšolske vzgoje v šolskem letu 2009/2010

Vir: EACEA (2011).

Slovenija

Oblike predšolske vzgoje in varstva v Sloveniji:

- vrtci (od konca porodniškega dopusta staršev, okrog prvega leta otrokove starosti, do vstopa v šolo, torej do 6 leta starosti),
- vzgojno-varstvena družina (od konca porodniškega dopusta staršev, to je okrog prvega leta otrokove starosti, do vstopa v šolo),
- predšolska vzgoja na domu (od konca porodniškega dopusta staršev, okrog prvega leta otrokove starosti, do vstopa v šolo) (Zakon o vrtcih, 1996).

Kadar **javni vrtec** nima dovolj razpoložljivih mest za vse otroke, ki bi se hoteli vanj vključiti, lahko občina organizira izvajanje predšolske vzgoje v vzgojno-varstveni družini ali v predšolski vzgoji na domu.

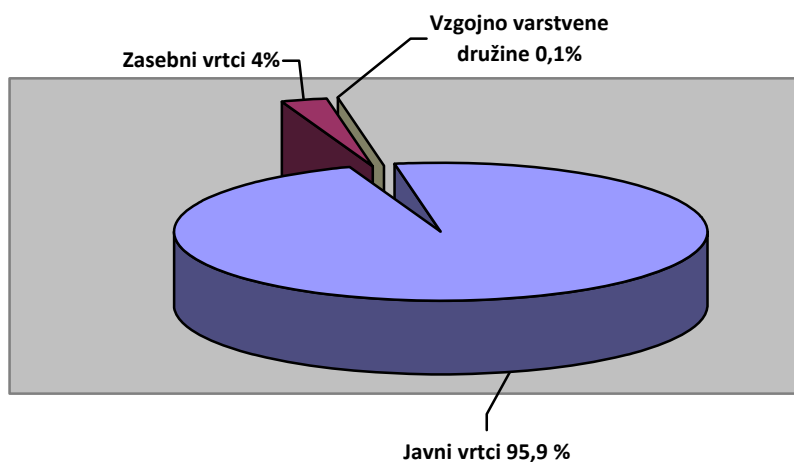
V **vzgojno-varstveno družino** so vključeni otroci prvega in drugega starostnega obdobja in se izvajajo na domu vzgojitelja ali pomočnika vzgojitelja, ki je zaposlen v vrtcu ali na domu zasebnega vzgojitelja (Zakon o vrtcih, 18.čl.). V predšolsko vzgojo na domu so vključeni tudi otroci prvega in drugega starostnega obdobja, ki zaradi bolezni ne morejo biti vključeni v vrtec (Zakon o vrtcih, 19. čl.).

Predšolsko vzgojo na domu poleg vzgojitelja ali pomočnika vzgojitelja lahko izvaja fizična oseba, ki se vpiše v register pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport kot varuh predšolskih otrok (Zakon o vrtcih, 24. čl.).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo v šolskem letu 2010/2011 v Republiki Sloveniji v programe predšolske vzgoje vključenih 75 972 otrok oziroma 75,3 odstotka vseh predšolskih otrok.

Kot prikazuje slika 2, je bilo 95,9 odstotkov oz. 73 858 otrok vključenih v 891 javnih vrtcev, 0,1 odstotka oz. 60 otrok v 12 vzgojno-varstvenih družin, medtem ko so ostali 4 odstotki oz. 2 054 otrok obiskovalo katerega izmed 35 zasebnih vrtcev.

Slika 2.2: Razmerje števila otrok, vključenih v različne oblike predšolske vzgoje, v šolskem letu 2010/2011

Vir: SURS (2012a).

3.2. Organizacija dela in programi predšolske vzgoje in varstva

Država ima lahko enovit sistem organizirane predšolske vzgoje in varstva, dva ločena sistema ali kombiniran sistem. Predšolska vzgoja in varstvo sta v večini držav EU-27 razdeljena na dva sistema (na predšolsko vzgojo in predšolsko varstvo). Organizirana predšolska vzgoja se praviloma začne pri treh, štirih letih starosti, mlajšim otrokom pa je namenjeno varstvo med časom, ko starši delajo (Kaga in drugi 2010, 7–10).

V ospredju sta dva sistema predšolske vzgoje (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 84):

- enovit model predšolske vzgoje (enovito okolje),
- ločen model predšolske vzgoje (ločeno okolje).

Prvi model se nanaša na vzgojo otrok v enovitih okoljih in je namenjen vsem predšolskim otrokom. V enovit model po navadi sprejemajo otroke od enega leta do petega ali šestega leta starosti. Za otroke vseh starostnih skupin **ima institucija enotno upravo**. Strokovni delavci, ki imajo potrebno izobrazbo in so pristojni za vzgojo otrok, imajo načeloma isto raven izobrazbe in spadajo v isti plačilni razred, ne glede na to, koliko so otroci, za katere skrbijo, stari. Enovit model pomeni, da država na predšolsko vzgojo gledata celostno, saj jo prepozna kot prvo stopnico na izobraževalni poti (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 89).

Za drugi model predšolske vzgoje je značilno, da so storitve predšolske vzgoje prilagojene starosti otroka. V prvi starostni skupini so otroci do drugega ali tretjega leta, v kateri je poudarek na negi in varstvu otrok, v drugi starostni skupini pa so otroci od tretjega ali četrtega leta in od petega ali šestega leta, v kateri je poudarek na učenju in pripravi otrok na šolo. To pomeni, da je za otroke, ki so različno stari, za vsako vrsto vzgoje pristojno drugo ministrstvo (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 84).

Sistem institucionalne organizirane oblike vzgoje, izobraževanja in varstva predšolskih otrok na Švedskem sodi pod okrilje Ministrstva za izobraževanje in znanost. Nadzor nad organiziranjem in izvajanjem predšolskih dejavnosti izvaja Švedska nacionalna agencija za

izobraževanje, ki se med drugim ukvarja tudi z ugotavljanjem kakovosti institucionalno organiziranih oblik vzgoje, izobraževanja in varstva predšolskih otrok (OECD 2006, 409).

Države praviloma čutijo večjo odgovornost za organizirano vzgojo otrok, starejših od treh let, posledično pa vanjo vlagajo več denarja kot v varstvo mlajših otrok. To lahko privede do problemov, ki so povezani z dostopnostjo predšolskega varstva ter s pomanjkanjem kontinuitete (Kaga in drugi 2010, 7–8).

Prvi del hipoteze, da je organizacija predšolske vzgoje v Sloveniji primerljiva s Švedsko, lahko potrdim, saj sta obe državi, Slovenija in Švedska, uvedli enovit sistem predšolske vzgoje in varstva, kar pomeni, da obe priznavata pravico do splošnega dostopa do predšolske vzgoje in varstva tudi najmlajšim otrokom. V Sloveniji in na Švedskem so vrtni sistemsko organizirani kot skupni vrtni za celotno starostno skupino od enega do šestega leta, vendar so otroci razdeljeni v skupine mlajših od treh let in starejših od treh let. Ravno zaradi tega ima enovit sistem pozitivne učinke, saj priznava pravico predšolske vzgoje vsem, tudi najmlajšim otrokom, imajo na nacionalni ravni sprejet kurikulum, ki je skupen za vse starostne skupine otrok. V ločenem modelu imajo tudi na nacionalni ravni sprejet kurikulum, vendar ločen za dojenčke in malčke ter starejše predšolske otroke, v nekaterih državah pa nimajo na nacionalni ravni sprejetega nobenega dokumenta in vrtni sami določajo cilje in dejavnosti predšolske vzgoje (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 67–71). Zaradi razdelitev otrok v starostne skupine so vidni pozitivni učinki v razvoju kurikula, pri osebju za delo z najmlajšimi otroki, ki je bolj izobraženo, tudi dostopnost predšolske vzgoje se povečuje (Kaga in drugi 2010, 7–10). Obe državi priznavata, da predšolska vzgoja, se pravi prehod iz otroštva, predstavlja prvi korak na poti k izobraževanju (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 98). V državah, ki nimajo enovitega modela predšolske vzgoje, se pri vključevanju otrok v predšolsko izobraževanje najmlajših otrok upoštevajo določena merila, in sicer zaposlenost staršev, kraj prebivališča in starost otrok.

Poleg Slovenije in Švedske imajo enovit sistem predšolske vzgoje še Norveška, Finska in Latvija. Ločen sistem predšolske vzgoje otrok imajo na Nizozemskem, v Avstriji, Italiji, Franciji, Veliki Britaniji. Država ima lahko tudi mešan sistem, v EU imajo tak sistem Litva, Danska, Ciper, Španija in Grčija (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 89).

V Sloveniji lahko vrtci ponudijo različne programe glede na trajanje teh programov in organizacijo, in sicer **dnevne, poldnevne in krajše programe za otroke od prvega do šestega leta starosti oz. do vstopa v šolo**. Dnevni program traja od šest do devet ur in se lahko izvaja dopoldne, popoldne, celodnevno ali izmenično. Poldnevni program traja od štiri do šest ur in se lahko izvaja dopoldne, popoldne ali izmenično, krajši program traja od 240 do 720 ur letno za otroke iz odročnih in demografsko ogroženih krajev (Zakon o vrtcih, 14. čl.). Krajši program vključuje posebne vzgojne dejavnosti z namenom, da otroci spoznajo del življenja in bivanja v vrtcu (Retuznik Bozovičar in Kranjc 2010, 163). Dnevni in poldnevni programi so namenjeni otrokom od prvega leta starosti do vstopa v šolo. Krajši programi so namenjeni otrokom od tretjega leta starosti do vstopa v šolo (Zakon o vrtcih, 14. čl.). Posamezni vrtci vključujejo tudi manjše skupine otrok s posebnimi potrebami. Večina otrok obiskuje dnevni program. Obstaja pa možnost, da starši svoje otroke vključijo v dodatne dejavnosti, ki jih organizira vrtec, kot so delavnice in krožke, ki omogočajo druženje in sodelovanje otrok s sorodnimi interesi, hkrati pa je to priložnost za razvijanje otrokovih specifičnih sposobnosti (npr. ples, balet, športni tečaji, učenje tujih jezikov itd.). Te dejavnosti starši dodatno plačajo (Retuznik Bozovičar in Kranjc 2010, 163).

V Sloveniji obstajajo formalne značilnosti skupin v vrtcu. Otroci so v vrtcu vključeni v posamezne skupine, in sicer so razporejeni v starostno **homogene, heterogene ali kombinirane oddelke**. V homogene oddelke so vključeni otroci v starostnem razponu enega leta, v heterogene oddelke so vključeni otroci do treh let ali otroci od tretjega do šestega leta starosti (otroci prvega ali drugega starostnega obdobja), v kombinirane oddelke pa so vključeni otroci obeh starostnih obdobj (otroci prvega in drugega starostnega obdobja hkrati) (Zakon o vrtcih, 16. čl.). Starši imajo pravico izbrati programe predšolske vzgoje za svoje otroke v javnem ali zasebnem vrtcu (Zakon o vrtcih, 9. čl.).

V Sloveniji se otroci vključujejo v t. i. skupni vrtec od konca porodniškega dopusta staršev do vstopa v šolo. Predšolska vzgoja v vrtcih poteka v dveh starostnih obdobjih:

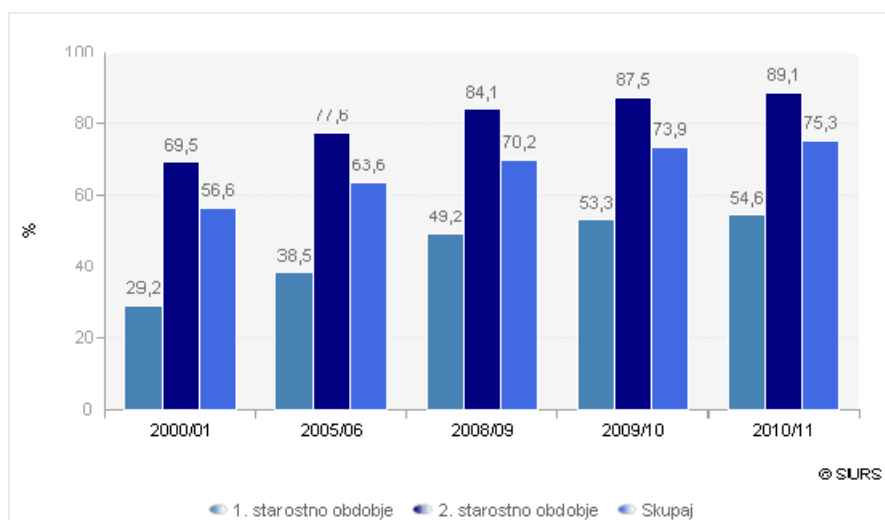
- **v prvo obdobje** spadajo otroci v starosti od enega do treh let,
- **v drugo obdobje** spadajo otroci v starosti od treh let do vstopa v šolo (Zakon o vrtcih, 15. čl.).

V prvem obdobju sledijo ciljem, ki so povezani z blaginjo otrok (fizična, psihološka, sociološka), usklajevanjem družinskega in delovnega okolja, predvsem pa se nanaša na socializacijo otroka in zgodnjega učenja.

V drugem obdobju gre za predšolsko izobraževanje, kjer izobraževanje dobi dodatne razsežnosti, njihov namen sta kognitivni in socialni razvoj. Poleg socializacije in zgodnjega učenja pa se oblikuje še osnova za spretnosti, ki so potrebne za osnovno šolo (branje, pisanje itd.) (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 99).

V šolskem letu 2010/2011 je bilo v programe predšolske vzgoje vključenih 54,6 odstotkov otrok, starih eno leto oziroma enajst mesecev do treh let (otroci prvega starostnega obdobja), ter 89,1 odstotka otrok, starih najmanj tri leta (otroci drugega starostnega obdobja). Na sliki 3 prikazujemo delež vseh otrok, vključenih v programe predšolske vzgoje, ter delež vključenih otrok po starostnih obdobjih v letih od 2000/2001 do 2010/2011.

Slika 3.1 Delež vseh otrok, vključenih v programe predšolske vzgoje, ter delež vključenih otrok po starostnih obdobjih v obdobju od 2000/2001 do 2010/2011

Vir: SURS (2012b).

Vse države EU imajo programe za otroke od 3 do 6 let, za mlajše otroke (od 0 do 3 let) pa je ureditev veliko bolj raznolika. Švedska in Slovenija imata program, kjer so opredeljeni cilji, metode in načrti za celotno starostno skupino od 0 do 6 let (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 68).

3.2.1 Obratovalni čas ustanov za predšolsko vzgojo

Obratovalni čas odprtja ustanov za predšolsko vzgojo je dejavnik, ki vpliva na usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti staršev, delovno aktivnost žensk in zaposlitev žensk za polni delovni čas.

Obratovalni čas ustanov za predšolsko vzgojo lahko vpliva na to, kako in koliko lahko družine koristijo predšolske storitve in ali so te prilagojene njihovim potrebam. Pomembno je, da zagotavlja obsežen delovni čas in da jim prilagodljiv obratovalni čas ponuja usklajenost z delovnim časom. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo povečujeta verjetnost, da se bodo ženske zaposlile (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 75–82). Z vidika možnosti za zaposlovanje žensk in možnosti zaposlovanja žensk za polni delovni čas je za vključitev otroka v (subvencionirano) predšolsko vzgojo pomembno tudi, kolika časa (ur na dan) je le-to na voljo. Če ima otrok možnost celodnevnega obiska predšolske vzgoje in varstva, je verjetnost za zaposlitev žensk za polni delovni čas večja kot v primeru, da je obisk možen le za del dneva, za preostanek dneva pa morajo starši poiskati nesubvencionirano obliko varstva, ki je navadno dražja (Baker in drugi 2005). Če te možnosti niso prilagojene, obstaja tveganje, da bodo otroci popolnoma izključeni iz predšolske vzgoje in varstva (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 75).

V državah EU obstajajo razlike med obratovalnim časom odprtja ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo. Obstaja celodnevno varstvo (jutranja in popoldanska izmena), poldnevno varstvo, krajše varstvo, nekatere države ponujajo celo nočno varstvo ali pa je določeno najmanjše število ur predšolske vzgoje na teden. V večini evropskih držav vzgojne institucije na splošno ponujajo podaljšan odpiralni čas in se prilagajajo potrebam zaposlenih staršev. Predvsem pa v večini držav lokalne oblasti določijo program, ki je prilagojen lokalnim potrebam (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 73).

Države EU se razlikujejo tudi v letnem programu predšolske vzgoje. Večina držav ima določen letni program. Ti se razlikujejo glede na trajanje. Šolsko leto lahko traja celo leto, v nekaterih državah traja celo leto z izjemo počitnic. V redkih državah pa je določeno najmanjše število dni predšolske vzgoje. V večini evropskih držav na podlagi letnega načrta in kurikula sprejmejo načrt za delovanje vrtca, ta odgovornost pa je prenesena na lokalno raven, v sodelovanju s starši, javnimi uslužbenci in otroki. Sodelovanje vseh strani zagotavlja, da

načrti in dejavnosti izpolnjujejo potrebe staršev in da so javni uslužbenci vključeni v proces in motivirani za uspešno delo (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 100). Kurikul za vrtce je nacionalni dokument, ki poudarja sam proces predšolske vzgoje, kjer so predstavljeni cilji, iz njih pa so izpeljana načela, temeljna vedenja o razvoju otrok in učenju v predšolskem obdobju ter globalni cilji in iz njih izpeljani cilji za posamezna področja, predlagani so primeri vsebin in dejavnosti, na posameznih področjih pa ta področja med seboj povežejo in jih postavijo v kontekst dnevnega življenja otrok v vrtcu (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 1999, 7).

Letni delovni načrt je dokument, ki predstavlja vodilo za delovanje vrtca čez vse leto. V njem so predstavljeni cilji in naloge vrtca ter programi in dejavnosti, ki jih vrtec izvaja (Retuznik Bozovičar in Kranjc 2010, 110). V Sloveniji je letni urnik usklajen s šolskim koledarjem. Po šolskem koledarju šolsko leto traja od 1. septembra tekočega leta do 31. avgusta prihodnjega leta. Vrtci so po navadi zaprti med 15. julijem in 15. avgustom. Z letnim delovnim načrtom vrtec glede na potrebe staršev vključenih otrok v vrtec določi poslovni čas vrtca, ki je lahko daljši od trajanja programa (Zakon o vrtcih, 21. čl.). Vrtec začne s poslovnim časom ob uri, glede na potrebe staršev, vendar mora upoštevati normative za oblikovanje oddelkov, ki jih določa *Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje*. Vrtci poslujejo vsak delovni dan v tednu in v letu, nekateri pa opravljajo tudi dežurstva ob sobotah.

V Sloveniji imamo vrtce, ki ponujajo celodnevno varstvo. Vrtci načeloma izvajajo dnevne programe, ki trajajo 6–9 ur dnevno, poldnevne programe, ki trajajo 4–6 ur in krajše programe, ki trajajo 240–720 ur letno (Zakon o vrtcih, 14. čl.). Zakon o vrtcih v 21. členu določa, da vrtec opredeli delovni čas v letnem delovnem načrtu, ki ga pripravi vsako šolsko leto (Zakon o vrtcih, 1996). Razporeditev odpiralnega časa v vrtcih je eden od elementov organizacije, za katerega je pristojen ravnatelj. Kurikul za vrtce zahteva od ravnatelja organizirano delo, strokovno načrtovanje in kakovostno predšolsko vzgojo. V usmeritvah, ciljih in načelih od ravnatelja zahtevajo premišljeno delo v smislu časovne organizacije in reorganizacije delovnega časa. Ravnatelj naj bi spremljal prihod in odhod otrok in temu med letom prilagodil odpiralni čas. Organizacija odpiralnega časa bi morala biti prilagojena željam staršev (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 1999). V Sloveniji so vrtci odprti vsak delovni dan v tednu in v letu, nekateri pa opravljajo dežurstva tudi ob sobotah. Glede na potrebe staršev se vsako leto določi obratovalni čas. Obratovalni čas vrtcev v večini primerov

traja od deset do enajst ur. Najpogostejši obratovalni čas vrtcev je med 5.30 ali 6.00 in 16.00 ali 16.30. Če je otrok v vrtcu več kot deset ali enajst ur, je storitev javne službe že izkoristil, zato daljšo prisotnost starši plačajo v višini polnega stroška, ki nastane in ga izračuna vrtec (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2012a).

Vrtci na Švedskem so odprti celo leto in ponujajo celodnevne programe. Njihov delovni čas je prilagojen potrebam zaposlenih staršev. Prav tako pa odprti vrtci ponujajo poldnevne programe za predšolske otroke, ki so namenjeni otrokom, ki niso vključeni v vrtec ali v družinsko varstvo (OECD 2006, 408–409; EACEA 1994). Na Švedskem je dogovor o tedenskem in dnevnem urniku sklenjen med starši in občino. O dnevnem razporedu odloča vsaka ustanova sama. Ustanove za predšolsko vzgojo so po navadi odprte od ponedeljka do petka, od 6.30 zjutraj do 18.30 popoldne. Za predšolski razred ni določenega urnika (EACEA 1994).

3.3 Ureditev in merila za sprejem otrok v program predšolske vzgoje

3.3.1 Vpis in sprejem otrok v ustanove za predšolsko vzgojo

Vpis otrok v programe predšolske vzgoje in varstva poteka na podlagi prijave in prostih mest vse leto. Med državami EU obstajajo razlike: določilo, ali je predšolska vzgoja obvezna, starost, pri kateri lahko starši vpišejo otroke v program predšolske vzgoje, število zagotovljenih mest in kriteriji za sprejem otrok v ustanove, kjer število prijav presega število prostih mest. Ureditve glede obveznega obiska predšolske vzgoje se razlikujejo v tem, ali je obisk obvezen ali ne. Po večini države določijo, do katere starosti mora otrok obiskovati predšolsko vzgojo (EACEA 2012a). Ker je prehod iz vrtca v šolo velika sprememba za otroka, je nujno, da je prestop čim lažji, da je otrok navajen sodelovanja z vzgojnim osebjem ter da se že v vrtcu sreča z določenimi cilji in načinom dela, kakršen se izvaja v šoli (Vonta 1995, 66–67). Predvsem je pomembno, da ustanove za predšolsko vzgojo prilagajajo vsebino, načine in metode dela ter organizacijo vzgojno-izobraževalnega procesa otrokovim zmožnostim, mu pomagajo, da razvije svoje razvojne potencialne, kar pripomore k mirnemu prehodu iz predšolske vzgoje v šolo (Vonta 1995, 78).

V Sloveniji je del predšolske vzgoje obvezni del šolanja, torej je obisk predšolske vzgoje obvezen, praviloma eno leto pred vključitvijo v osnovno šolo. Zakon o šolstvu (1996) določa, da otroci začnejo obiskovati osnovno šolo, ko dopolnijo šest let (45. čl.). Obvezno osnovnošolsko izobraževanje traja devet let (3. čl.).

Na Švedskem se predšolska vzgoja umešča v šolski sistem kot njegova prva stopnja in postaja njegov sestavni del (Regeringskansliet 2011). Kaže se izrazito zaupanje staršev v visoko kakovost ustanov za predšolsko vzgojo, zaupajo jim bolj kot šolam (Vonta 1995, 74). Na Švedskem začnejo otroci obiskovati osnovno šolo pri sedmih letih. Vsi otroci, stari 6 let, imajo možnost obiskovanja predšolskega razreda, a udeležba ni obvezna. Obisk predšolskega razreda, ki ga starši lahko izberejo sami, traja eno leto. Obisk predšolskega razreda in univerzalne predšolske vzgoje od treh let dalje sta brezplačna, določeno je, da morajo otrokom omogočiti 525 ur udeležbe v predšolskem razredu. Vključenost otrok v predšolsko vzgojo ima pozitivne učinke na pripravo otroka na šolo, zato je v večini evropskih držav

predšolska vzgoja obvezna. V vsaki državi se varstva prilagajajo delovnemu času, tako da so glede obratovalnega časa relativno fleksibilni. (EACEA 2012a).

3.3.2 Zagotavljanje in dodeljevanje vpisnih mest v predšolski vzgoji

Pomemben vidik dostopnosti predšolske vzgoje je razpoložljivost vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo glede na potrebe staršev. Praviloma je obisk predšolske vzgoje prostovoljen. Pri zagotavljanju vpisnih mest v ustanove za predšolsko vzgojo razlikujemo dva modela. Pri **prvem modelu** imajo starši zakonsko pravico do mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo za svojega otroka, kar pomeni, da mora vsak otrok, ki ga starši vpišejo v program predšolske ustanove, tam dobiti mesto. Pri **drugem modelu** pa država oz. lokalna skupnost zagotavlja le določeno število vpisanih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo, v primeru, ko je povpraševanje po vpisnih mestih večje, kot je razpoložljivih vpisnih mest, so otroci v ustanove predšolske vzgoje sprejeti po določenih kriterijih (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 72–73).

Države EU upoštevajo različne kriterije (zaposlenost, prebivališče, starost otroka, socialna ogroženost družine, vrtčevski okoliš oz. bližina doma, otroci iz enostarševskih družin, otroci iz družin s tremi ali več otroki, otroci s posebnimi potrebami itd.), razlikujejo se tudi glede zaporedja meril, ki odločajo o prednosti pri zagotavljanju in dodeljevanju mest v programih predšolske vzgoje (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 81).

3.3.2.1 Zagotavljanje in dodeljevanje vpisnih mest v programe predšolske vzgoje v Sloveniji in na Švedskem

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) določa, da mora biti javna mreža vrtcev organizirana tako, da omogoča staršem in otrokom dostopnost in izbiro programa predšolske vzgoje (11. čl.). Vpis otrok v programe predšolske vzgoje in varstva poteka na podlagi prijave in prostih mest vse leto. Poleg vpisa otrok v programe *Zakon o vrtcih* ureja tudi postopek sprejemanja otrok, sestavo in način dela komisije za sprejem otrok ter kriterije za sprejem otrok v vrtec. Vrtec lahko sprejme otroka, ko dopolni starost najmanj

11 mesecev do vstopa v šolo. Če je v vrtec vpisanih več otrok, kot je prostih mest v vrtcu, odloča o sprejemu komisija za sprejem otrok (20. čl.). **Z zakonom ni nikjer določeno, da mora biti mesto v vrtcu zagotovljeno vsem otrokom, ki jih starši tja želijo vpisati.** Kadar je prijavljenih več otrok, kot je prostih mest, mora komisija upoštevati različne dejavnike in na podlagi kriterijev določiti prednostni vrstni red, tako da razvrsti vse vpisane otroke glede na doseženo število točk, od največjega do najmanjšega števila (20. čl.).

Zakon o vrtcih omogoča občinam, ki so ustanoviteljice več vrtcev, da se za vpis vanje na njenem območju uvede enotni vpis in vzpostavi centralna evidenca vpisanih otrok za vse njene vrtce. Občina določi za vse vrtce enake kriterije. Pri tem določi enoten vpis v vrtce s svojim aktom, ki je v skladu z določbami tega zakona. S tem aktom lahko občina staršem omeji pravico do vpisa le v določeno število vrtcev, s tem pa se poveča preglednost nad prostimi mesti v vrtcih (20. čl.). S sprejetjem *Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona v vrtcih (Zvrt-D)* leta 2008 je bila uvedena čakalna lista za otroke, ki niso bili sprejeti v vrtec in jih komisija uvrsti na čakalno listo po prednostnem vrstnem redu.

Na podlagi 20. člena Zakona o vrtcih Občinski svet občine sprejme Pravilnik o sprejemu otrok v vrtce. Pravilnik ureja postopek vpisa in sprejema otrok v vrtce, komisija pa na podlagi posebnih kriterijev odloča o sprejemu otrok. Kriteriji so ovrednoteni z določenim številom točk, prednost pri sprejemu v vrtec pa imajo otroci, ki zberejo večjo vsoto točk (Pravilnik o sprejemu otrok v vrtce, vrtec Kamnik 16. čl.). Vsaka občina na podlagi Zakona o vrtcih (1996) sprejme svoj pravilnik, v katerem komisija opredli prednostni vrstni red za sprejem otrok v vrtec. Ravno zaradi različnih kapacitet vrtcev, različnega števila otrok v določeni občini in zaradi različnega povpraševanja po vrtcih se kriteriji za sprejem otrok v vrtce v občinah razlikujejo. Zaradi nezmožnosti pregleda vseh občin v Sloveniji sem se odločila, da izpostavim Občino Kamnik.

Preglednica 3.1: Kriteriji za sprejem otrok v vrtec in število točk

KRITERIJ	ŠTEVILO TOČK
Otrok ima vsaj z enim od staršev stalno bivališče v občini Kamnik oz. ima vsaj eden od staršev tujcev v občini Kamnik začasno bivališče in je zavezanec za dohodnino.	10
Otrok ima razvojne težave in je v obravnavi v razvojni ambulanti.	7
Otrok v enostarševski družini.	6
Otrok staršev, ki imajo sorojenca že vključenega v isti vrtec v občini Kamnik.	5
Otrok dijakov ali študentov.	4
Otrok, ki je bil uvrščen na čakalni seznam v preteklem šolskem letu, in mu med šolskim letom ni bilo ponujeno mesto v zelenem vrtcu oz. enoti.	3
Družine z dvojčki, trojčki itd. ter družine s tremi ali več predšolskimi otroki.	2

Vir: Pravilnik o sprejemu otrok v vrtec Občina Kamnik (16. čl).

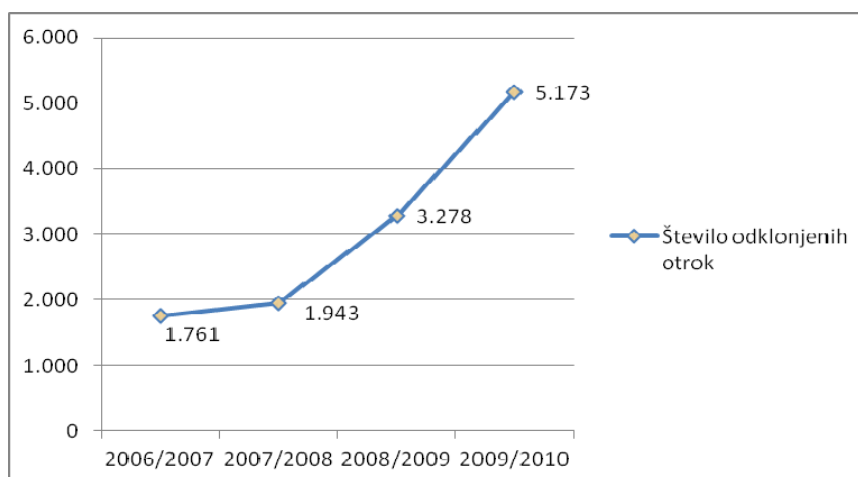
Prednost pri sprejemu otrok v vrtec imajo otroci s posebnimi potrebami in pa tisti, za katere starši predložijo potrdilo centra za socialno delo o ogroženosti otrok zaradi socialnega položaja družine (Pravilnik o sprejemu otrok v vrtec Kamnik, 17. čl.).

Če dva ali več otrok dosežejo enako število točk, komisija pri določitvi prednostnega reda upošteva kriterij starosti, prednost pa ima starejši otrok (Pravilnik o sprejemu otrok v vrtec Občina Kamnik, 18. čl.). Otroke sprejemajo v vrtec tudi med šolskim letom, če oddelki niso polno zasedeni. V primeru, da se med šolskim letom sprosti prosto mesto, imajo prednost pri vpisu otroci iz centralnega čakalnega seznama. Centralni čakalni seznam predstavlja seznam otrok, ki so bili na komisiji za sprejem otrok za aktualno šolsko leto odklonjeni. Prednost pri vključitvi v vrtec pred otroki iz centralnega čakalnega seznama ima otrok s posebnimi potrebami ali otrok z mnenjem centra za socialno delo o ogroženosti zaradi socialnega položaja družine (Pravilnik o sprejemu otrok v vrtece Občine Kamnik, 22. čl.).

Vrtec mora na svojih spletnih straneh objaviti informacije o številu mest, ki jih zagotavlja za predšolske otroke, o številu prostih mest, ki so staršem na voljo, in podatek o predvideni čakalni dobi, ki predstavlja čas od vpisa otroka v vrtec do možnosti njegove vključitve v program vrtca (Zakon o vrtcih, 20. čl.).

Število odklonjenih otrok v vrtce se je v obdobju 2000/2001–2009/2010 močno povečalo. Na tako veliko razliko odklonjenih otrok v zadnjih nekaj letih je verjetno vplivala tudi uvedba brezplačnega vrtca za drugega in vsakega naslednjega otroka, saj se je ravno zaradi te uvedbe, ki je bila sprejeta leta 2008/2009, povečalo povpraševanje po vrtcih, saj vrtec staršem ni več predstavljal finančnega bremena. V letu 2009/2010 se je število otrok zmanjšalo, kar pa je verjetno povezano z uvedbo enotnega vpisa v vrtce. S tem se je vzpostavila centralna evidenca vpisanih otrok in evidenca vključenih otrok. Pred tem je prihajalo do podvajanja podatkov o številu odklonjenih otrok, saj so starši otroka lahko vpisali v več vrtcev hkrati. Premajhno število vpisnih mest in naraščajoče potrebe po vrtcih so privedli do tega, da morajo starši za svoje otroke, ki ne dobijo mesta v vrtcu, poiskati druge možnosti za varstvo.

Slika 3.2: Število odklonjenih otrok v posameznih vrtcih med šolskimi leti 2006-2009/2010

Vir: Računsko sodišče Republike Slovenije (2010).

Na Švedskem morajo mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo zagotoviti za vsakega otroka, ki izpolnjuje formalne pogoje in ga starši želijo vpisati tja (EACEA 2012b). V večini držav pa ni tako, takrat so otroci, kadar število prijav za ustanovo predšolske vzgoje presega število vpisnih mest, vanje sprejeti glede na vnaprej določene kriterije (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 81).

Na Švedskem so občine dolžne zagotoviti predšolsko vzgojo otrokom od enega leta starosti. Ne glede na kraj bivanja morajo občine vsem otrokom zagotoviti enak dostop do izobraževalnega sistema. Predšolska vzgoja je namenjena otrokom, starim od enega leta starosti naprej, vendar lahko starši v ustanovo predšolske vzgoje vpišejo tudi mlajše od enega leta, a je to neobičajno (EACEA, 2011).

Vsi otroci, ki imajo zaposlene starše, študirajo, so brezposelni ali na starševskem dopustu z mlajšim otrokom, morajo imeti zagotovljeno mesto v vrtcu. Otroci staršev, ki so brezposelni ali na starševskem dopustu z mlajšim otrokom, imajo pravico do varstva v obsegu najmanj treh ur dnevno oz. 15 ur na teden. Na voljo imajo univerzalni dostop do predšolske vzgoje za otroke od 3–5 leta starosti, ki je brezplačen. Otrokom s posebnimi potrebami mora občina zagotoviti mesto v predšolski vzgoji (EACEA 2012c). Ustanove za predšolsko vzgojo so v vseh občinah, a mora občina zagotoviti otroku prostor v vrtcu čim bližje domu. Nekatere občine zagotavljajo tudi brezplačen prevoz do vrtca, čeprav tega po zakonu niso dolžne. Otroci, ki ne obiskujejo nobene druge oblike predšolske vzgoje, imajo možnost obiskovanja odprte šole, kamor lahko pridejo kadar koli. Pod vodstvom učitelja sodelujejo v učnih dejavnostih. Predvsem se v odprtih šolah povečuje število imigrantskih otrok in beguncev, zato občine posebno pozornost namenjajo tako učenju švedščine kot njihovemu maternemu jeziku (EACEA 2011).

Obstajajo tudi neodvisne ustanove, ki jih vodijo podjetja, zveze, fundacije ali zasebniki, ki lahko prejmejo subvencijo po dogovoru z občino. V primeru, da ustanova začne zaračunavati šolnino ali ima negativen vpliv na šolski sistem v občini, ima občina možnost, da prekine subvencioniranje (EACEA 2011).

Iz zgoraj navedenih podatkov je razvidno, da **Slovenija spada v drugi model držav**, kjer država oz. lokalna skupnost zagotavlja le določeno število vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo, ko pa je število otrok večje od števila vpisnih mest, so otroci v predšolske ustanove sprejeti pod določenimi kriteriji. Države EU upoštevajo različne kriterije (zaposlenost, prebivališče, starost otroka, socialno-ekonomsko ogrožene družine, vrtčevski okoliš oz. bližina doma, otroci iz enostarševskih družin, otroci iz družin s tremi ali več otroki, otroci s posebnimi potrebami, zdravstvene okoliščine, oče služi vojsko, brat ali sestra že obiskujeta ustanovo za predšolsko vzgojo, starševska invalidnost, starši so redno vpisani v izobraževanje) in nato določijo, kateri od kriterijev ima prednost pri zagotavljanju in dodeljevanju mest v predšolski vzgoji (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2012, 72–73). V Sloveniji imajo prednost pri sprejemu v ustanovo za predšolsko vzgojo, kadar število prijav za vpis presega število prostih mest, otroci s potrebami in otroci iz socialno-ekonomsko ogrožene družine. Švedska pa spada v **prvi model**, kjer je vsakemu

otroku zakonsko zagotovljeno (če starši to želijo) mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo in varstvo, zato ni potrebe po prednostnem postopku kot v Sloveniji.

3.4 Prostorska dostopnost ustanov za predšolsko vzgojo

Pomemben vidik dostopnosti predšolske vzgoje je kraj prebivališča.

Kraj prebivališča je merilo, ki pogosto določa prednostni dostop. Zagotavljanje možnosti za obisk predšolske vzgoje in varstva v bližini doma ali kraja zaposlitve staršev omogoča staršem lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja. Država oz. lokalna skupnost lahko prostorsko dostopnost predšolske vzgoje in varstva povečuje z ustanavljanjem ustanov in zagotavljanjem vpisnih mest v bližini bivanja ali kraju, kjer starši delajo. Za zagotavljanje dostopnosti predšolske vzgoje so praviloma zadolžene lokalne skupnosti. **Zato morajo upoštevati potrebe prebivalstva, ki biva v lokalni skupnosti, po vpisnih mestih za predšolsko vzgojo.** Najpogostejši kriterij za izvajanje predšolske vzgoje oziroma pridobivanje mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo je kraj, kjer starši živijo ali delajo, se pravi, da bodo otroci teh staršev prej dobili prosto mesto kot pa otroci zunaj tega kraja. Na redkeje poseljenih območjih, kjer je mreža ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo manj razvejana, **nekatero države oz. lokalne skupnosti krajevno dostopnost omogočajo in povečujejo z organiziranim prevozom otrok do ustanove za predšolsko vzgojo ali s sofinanciranjem stroškov prevoza otrok** (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 73; EACEA 2012č, 97–98).

Uredba o merilih za oblikovanje javne mreže vrtcev (1999), ki izvajajo programe za predšolske otroke, zagotavlja občina (2. čl.). Javna mreža mora biti organizirana tako, da omogoča staršem in otrokom dostopnost in izbiro programa za predšolske otroke v skladu z interesi in posebnimi potrebami otrok in staršev, ki vključuje pravico do izbire dnevnega ali poldnevnega programa oz. v odročnih in demografsko ogroženih krajih tudi pravico do izbire krajšega programa (4. čl.). Za demografsko ogrožena območja se štejejo naselja, ki so na območju občine v katerem je organiziran oddelek vrta, oddaljena najmanj štiri kilometre, če med naselji ni povezave z javnimi prevozi oz. so te povezave največ dvakrat dnevno (3. čl.). Če na območju občine ni vrta, ki izvaja javno službo, oziroma vrtec nima prostih mest, starši pa izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi

in normativi oblikoval en oddelek, je lokalna skupnost dolžna najkasneje v 30 dneh začeti postopek za zagotovitev dodatnih prostih mest v javnem vrtcu ali razpisati koncesijo (Zakon o vrtcih, 10.čl.). Kadar ni dovolj prostora v vrtcih, se lahko prostori predšolske vzgoje zagotovijo tudi v stavbah, ki niso grajene za namene vrtcev, in sicer v stanovanjskih stavbah Zakon o vrtcih (20. čl.) omogoča, da vrtec občinam posreduje podatke o razpoložljivih kapacitetah, evidence pa so uporabnikom javno dostopne. Občina je dolžna pri načrtovanju dejavnosti v prostoru zagotoviti tudi ustrezne površine za dejavnost predšolske vzgoje (Zakon o vrtcih 1996). Po kurikulu za vrtce so poudarjeni organizacija zdravega, varnega in prijetnega prostora (notranji prostori kot zunanje površine), zagotavljanje zasebnosti in intimnosti ter zagotavljanje fleksibilnosti in stimulativnosti prostora (ureditev igralnice naj se spreminja glede na starost otrok in glede na dejavnosti, ki v igralnici potekajo) (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 1999, 23).

Na Švedskem morajo občine vsem otrokom zagotoviti enakopraven dostop do ustanove za predšolsko vzgojo, ne glede na to, kje živijo, prav tako mora biti kakovost izobraževanja enakovredna, ne glede na kraj izvajanja. Občina je dolžna staršem, ki želijo vpisati svojega otroka v predšolsko vzgojo, ponuditi mesto, ki je bližje njegovemu domu, vendar morajo upoštevati želje staršev, kadar imajo ti drugačne zahteve. Na Švedskem nekatere občine omogočajo otrokom brezplačni prevoz do ustanov za predšolsko vzgoje, čeprav to ni zakonsko določeno (EACEA 2011).

3.5 Financiranje ustanov za predšolsko vzgojo

Financiranje predšolske vzgoje, predvsem delež stroškov, ki jih plačujejo starši, in višina pomoči lokalnih skupnosti za programe vrtca se med državami članicami EU razlikuje. V poglavju bo prikazano, katere ravni financiranja predšolske vzgoje in varstva poznamo v Sloveniji, pogledali bomo, kako poteka financiranje na državni in na lokalni ravni ter kakšna je odvisnost plačila od družinskih prispevkov. V tem poglavju bom pogledala finančno pomoč, ki jo prejemajo nekatere družine za plačevanje vrtcev (oprostitve plačevanja vrtca, znižane cene in davčne olajšave), nato bom naredila še primerjavo s Švedsko. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo lahko prispevata k višji rodnosti, na odločitev za otroke pa vplivajo tudi stroški vzgoje otrok. Razne materialne spodbude, kot so otroški dodatki, davčne olajšave, družinam prijazno delovno okolje, starševski dopust, lahko vplivajo na odločanje o rojstvu otrok (OECD 2006, 31).

Financiranje ustanov za predšolsko vzgojo na lokalni in državni ravni v Sloveniji urejajo Zakon o organizaciji in financiranju vrtcev (1996), Zakon o vrtcih (1996) in Spremembe in dopolnitve Zakona o vrtcih (2008). **Javne vrtce financirajo lokalna skupnost, starši in država.**

Na podlagi Zakona o vrtcih (1996) se programi predšolske vzgoje financirajo:

- z javnimi sredstvi,
- s sredstvi ustanovitelja (občine),
- s plačili staršev,
- z donacijami in drugimi viri.

Občine financirajo del programov vrtcev in zagotavljajo sredstva za opremo, naložbe ter investicijsko vzdrževanje. V skladu z Zakonom o vrtcih (ZVrt) se iz občinskega proračuna vrtcem zagotavljajo sredstva v razliki med ceno programa vrtca in plačila staršev (Retuznik Bozovičar in Kranjc 2010, 164). Občina zagotavlja sredstva za v vrtce vključene otroke, katerih starši imajo v tej občini stalno prebivališče (Zakon o vrtcih, 28. čl.). Oblikovanje cene programa vrtca, ki ga izvaja javna služba, je določena v Pravilniku o oblikovanju cen (Pravilnik o oblikovanju cen 1996). V proračunu lokalne skupnosti

zagotavljajo tudi sredstva za investicijsko vzdrževanje in sredstva za investicije v nepremičnine ter opremo javnih vrtcev, lahko pa tudi vrtcev s koncesijo (Retuznik Bozovičar in Kranjc 2010, 164). Občina ustanoviteljica javnemu vrtcu zagotavlja sredstva za pokrivanje stroškov iz naslova dejavnosti in nalog, potrebnih za izvajanje programa za predšolske otroke, ki jih ni mogoče všteti v ceno programa.

Sredstva za predšolsko vzgojo se zagotavljajo tudi iz državnega proračuna. V skladu z normativi in standardi se zagotavljajo sredstva za plače in prejemke ter davke in prispevke za zaposlene v vrtcih, za materialne stroške, za zagotavljanje sredstev za oddelke v bolnišnicah, katerih dejavnost je namenjena območju države, za oddelke predšolske vzgoje v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, katerih ustanovitelj je država, plačilo višjih stroškov za oddelke, kjer se pri vzgojnem delu uporablja italijanski jezik oz. kjer vzgojno delo poteka dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku ter za oddelke otrok Romov. Del sredstev je namenjen za investicije v nepremičnine in opremo na narodno mešanih območjih (Zakon o vrtcih, 28. in 29. čl.).

Leta 2008 je bilo z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (2008) določeno, da se iz državnega proračuna vrtcem zagotavlja sredstva za sofinanciranje plačil staršev za otroka, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kot enega otroka. Sredstva se zagotavljajo v višini, ki je staršem določena kot plačilo za program vrtca, v katerega so vključeni mlajši otroci, poleg tega pa je bilo uvedeno določilo, da se iz državnega proračuna vrtcem zagotavlja sredstva za sofinanciranje plačil staršev za otroka, ki je dopolnil starost treh let, v višini 50 odstotkov plačila, ki je v skladu z zakonom določeno kot plačilo za vrtec. Z novim zakonom se je povečala finančna dostopnost vrtcev za starše, ki imajo v vrtec vključenega več kot enega otroka. Saj so sredstva za sofinanciranje plačil staršem, ki imajo vključenega več kot enega otroka v vrtec, omogočili, da v vrtec vključijo tudi tiste otroke, ki jih sicer ne bi.

Osnova za plačilo staršev za vrtec je cena programa, v katerega je otrok vključen. Cena programa obsega stroške vzgoje, varstva in prehrane otroka v vrtcu. Ceno programov določa ustanovitelj oz. koncedent. Plačilo staršev urejata Zakon o vrtcih (1996) ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih iz let 2000, 2003 in 2008. Določeno je, da je osnova za plačilo staršev cena programa, v katerega je otrok vključen. **Plačilo staršev določi občina na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, upošteva mesečni dohodek na**

družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo za zaposlenega v Republiki Sloveniji in upošteva premoženje družine (premično in nepremično premoženje, s katerim razpolaga družina). Zakon občinam omogoča, da na podlagi lestvice razvršča plačila staršev v posamezne plačilne razrede. V posameznem plačilnem razredu plačajo starši določen odstotek cene programa. Starši lahko uveljavljajo znižano plačilo programa, ki se določi po lestvici, ki ima osem plačilnih razredov (Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih 2006, 3. čl.).

Preglednica 2 prikazuje dohodkovne razrede glede na povprečno bruto plačo v letu 2008, ki je znašala 1 391,43 EUR in je uporabljena za določitev plačil staršev ter velja s 1. januarjem 2010. Pri dohodkovnem razredu, ki je omenjen v preglednici, gre za delež bruto mesečnega dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo v RS v preteklem koledarskem letu. Najnižje plačilo je v prvem plačilnem razredu, in sicer 10 odstotkov, najvišje plačilo pa je v osmem plačilnem razredu, in sicer 80 odstotkov cene programa, v katerega je vključen otrok. Razliko med plačilom staršev in ceno programa zagotavlja občina iz javnih sredstev. Meje dohodkov (povprečni mesečni dohodek na osebo) za ugotavljanje višine plačila vrtca oz. uvrstitev v dohodkovni razred se z leti spreminjajo.

Preglednica 3.2: Preglednica 3.3 Dohodkovni razredi glede na povprečno bruto plačo v letu 2008 (1.391,43 EUR).

Plačilni razred	Dohodkovni razred	Mesečni bruto dohodki na družinskega člana v letu 2008 v EUR	Plačilo znaša naslednji odstotek od cene programa
1	do 25 %	do 347,86	15 %
2	nad 25 % do 35 %	nad 347,86 do 487,00	20 %
3	nad 35 % do 45 %	nad 487,00 do 626,14	30 %
4	nad 45 % do 55 %	nad 626,14 do 765,29	40 %
5	nad 55 % do 70 %	nad 765,29 do 974,00	50 %
6	nad 70 % do 90 %	nad 974,00 do 1 252,29	60 %
7	nad 90 % do 110 %	nad 1 252,29 do 1 530,57	70 %
8	nad 110 %	1 530,57	80 %

Vir: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (2010).

Če je v vrtec vključen več kot en otrok iz družine, starši za starejše otroke plačujejo za en razred nižjo ceno, za mlajše otroke pa so plačila oproščeni. Starši otrok, ki niso zavezanci za dohodnino RS, plačajo polno ceno programa, v katerega je otrok vključen (Zakon o vrtcih, 32. čl.). Starši, ki prejemajo denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, so oproščeni plačila (Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih, 3. čl.). Najnižje plačilo je v prvem plačilnem razredu, in sicer 10 odstotkov, najvišje plačilo pa je v osmem plačilnem razredu, in sicer 80 odstotkov cene programa, v katerega je vključen otrok. Razliko med plačilom staršev in ceno programa zagotavlja občina iz javnih sredstev. Meje dohodkov (povprečni mesečni dohodek na osebo) za ugotavljanje višine plačila vrtca oz. uvrstitev v dohodkovni razred se z leti spreminjajo. Starši, ki prejemajo denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, so oproščeni plačila. (Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih 2006, 3. člen).

Večje spremembe v zvezi z določanjem plačil staršev za vrtce so prišle s sprejetjem Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) leta 2010. Pri meji dohodkov se ne upoštevata več bruto dohodek in plača, ampak povprečni mesečni neto dohodek in plača. Spremenile so se tudi meje razredov in višina razreda za znižanje plačila vrtca. Zaradi novih mej razredov in višine razredov bodo bolj obremenjeni starši v srednjih dohodkovnih razredih.

Pomemben vidik je finančno dostopna predšolska vzgoja, saj le-ta povečuje možnost za vključitev otrok vanju. Z javnim financiranjem (država ali občina) in z različnimi oblikami materialnih pomoči (država) ter s sofinanciranjem se povečuje finančna dostopnost za vključitev otrok v predšolsko vzgojo in varstvo. Z možnostjo uveljavljanja pravice za znižanje plačila vrtca in z uvedbo lestvice razredov plačila staršev za vrtce glede na višino dohodka družine in premoženje je država spodbudila vključenost otrok iz socialno šibkejših družin v predšolsko vzgojo in varstvo. **Z vidika finančne dostopnosti je pomemben obseg javnih izdatkov za predšolsko vzgojo, saj razmerje med javnimi in izdatki staršev otrok določa višino stroškov, ki ga pokrijejo starši, in višino stroškov, ki je krita iz javnih virov.** V večini držav EU gre za tri vire financiranja predšolske vzgoje: javni, zasebni (sredstva staršev) in mednarodni viri. Skupni javni izdatki za izobraževanje so povezani z bruto domačim proizvodom (BDP). Delež javnih izdatkov za predšolsko vzgojo je v državah EU-27 v povprečju leta 2009 (zadnji dosegljivi mednarodni podatki) znašal približno 5,4 % BDP (gibljejo se od 4 % do 8 %). Švedska (7,2 %) beleži razmeroma visok delež za javno porabo

glede na Slovenijo (5,7 %). Švedska spada med države, ki namenijo največ za izobraževanje v razmerju do BDP, prva je Danska (8,7 %), sledijo ji Islandija (7,5 %), Ciper (7,8 %) in Finska (6,8 %). Kot vidimo, je delež za javne izdatke na Švedskem višji za 1,5 % kot v Sloveniji. Na višino javnih izdatkov vplivajo število vključenih otrok, število otrok na oddelek, število zaposlenih in njihova izobrazbena ter starostna struktura, razmerje med številom otrok in učnega osebja, vrsta programa, v katerega je vključen otrok (dnevni, poldnevni, krajši). V večini držav EU se je v obdobju 2000–2009 višina javnih izdatkov za predšolsko vzgojo povečala, zaradi povečanja števila vrtcev, povečanja števila otrok, vključenih v vrtce, odpiranja novih oddelkov in dodatnega zaposlovanja (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj 2012; EACEA 2012d). Skupni javni izdatki države in občine, namenjeni za izobraževanje, so v Sloveniji leta 2009 znašali 5,7 % BDP, za predšolsko vzgojo je bilo namenjenih 0,56 %. V letu 2009 je država od 44 % vseh sredstev namenila 1 % za predšolsko vzgojo, občine pa so namenile več kot polovico sredstev (54 %) za predšolsko vzgojo (SURs 2011a; SURs 2012c). V Sloveniji se na državni ravni zagotavlja le manjši del sredstev za predšolsko vzgojo, večino sredstev zagotavlja lokalna oblast. Na Švedskem se sredstva zagotavljajo na centralni ravni (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 113). V letu 2009 so se v Sloveniji povečali izdatki države, to pa zaradi izvajanja Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2009, ki državi nalaga dodatno financiranje vrtcev, saj so sredstva iz državnega proračuna namenjena za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtcu hkrati vključenega več kot enega otroka (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih 2009).

Drugi del hipoteze, da je financiranje predšolske vzgoje v Sloveniji primerljivo s Švedsko, zavračam. Saj prihaja v financiranju predšolske vzgoje do razlik, v Sloveniji sredstva za predšolsko vzgojo v večini zagotavljajo na lokalni ravni, medtem ko se na Švedskem sredstva prenesejo s centralne ravni na ponudnike predšolske vzgoje. Financiranje predšolske vzgoje, predvsem delež stroškov, ki jih plačujejo starši in višina pomoči lokalnih skupnosti za programe vrtca, se med Slovenijo in Švedsko razlikuje.

Oblikovanje cene programov v vrtcih

Najpogostejši dejavnik izključenosti v predšolski vzgoji in varstvu je cenovna nedostopnost.

Oblikovanje cene programa vrtca, ki ga izvaja javna služba, je določena v Pravilniku o oblikovanju cen. Tako so v ceno programa vključeni stroški dela, stroški materiala in storitev ter stroški živil (Pravilnik o oblikovanju cen, 1996). **Ceno programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo, predlaga vrtec, določi pa jo občina.**

Pravilnik določa metodologijo, po kateri določajo splošne elemente za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo. Iz metodologije izhaja, da se kot element za oblikovanje cen programov upoštevajo:

- stroški dela, ki vključujejo bruto plačo, uspešnost, prispevke in davke na plačo, premije KDZP, jubilejne nagrade, odpravnine v pokoj, regres za letni dopust in prehrano ter prevoz na delo,
- stroški materiala in storitev vključujejo funkcionalne stroške objektov, in sicer stroške ogrevanja, elektrike, vode, plina, komunalnih storitev, stavbnega zemljišča, čiščenja prostorov, pomenijo tekoče vzdrževanje, zavarovanje, varovanje objektov, uporabo in vzdrževanje živil, ter funkcionalne stroške dejavnosti, to so didaktična sredstva in igrače, stalno strokovno izpopolnjevanje, obvezne zdravstvene storitve, hišno perilo, pisarniško poslovanje, ter druge specifične namenske stroške,
- stroški živil za otroke, ki se določijo na podlagi števila obrokov, ki jih vrtec zagotavlja otroku v posameznem programu.

Iz metodologije izhaja, da med elemente cene ne sodijo stroški za investicijsko vzdrževanje in investicije, ki jih vrtcem v skladu z zakonom zagotavlja lokalna skupnost, in tudi vsi stroški, ki niso neposredno povezani z izvajanjem programa v okviru javne službe (zaposlitve delavcev, odpravnine za preseženim delavcem, zagotavljanje sredstev za delo sindikalistov, sredstva za obnovo obrabljene opreme, pohištva in delovnih priprav, nadomestila delovnim invalidom za čas čakanja na drugo ustrezno delovno mesto, stroški sodnih postopkov, poravnava odškodnin na podlagi izvršilnega naslova). Stroške, ki niso elementi za izračun cene, krije ustanovitelj v skladu z zakonom. Prav tako ustanovitelj vrtca priskrbi sredstva za nadomeščanje vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev v primeru nezmožnosti dela delavcev zaradi bolezni ali poškodbe do 30 dni.

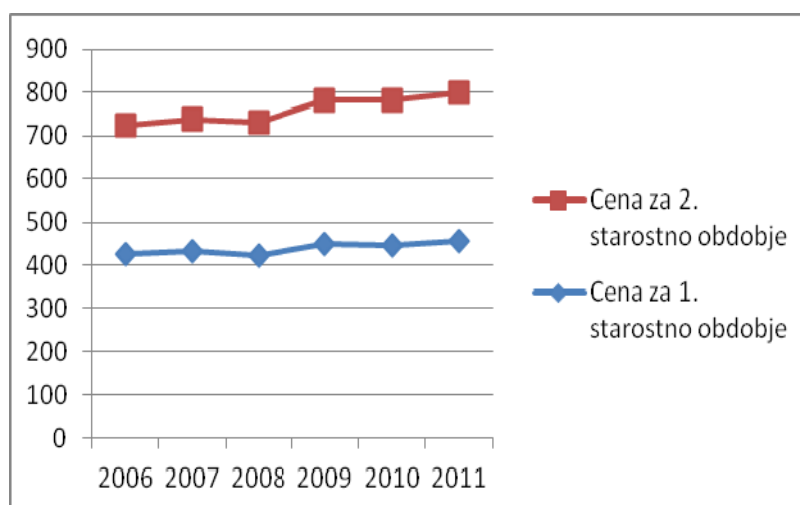
Na podlagi metodologije je cena izračunana glede na število otrok, ki je določeno kot najvišji normativ za oblikovanje posamezne vrste oddelkov, ne glede na to, koliko otrok je dejansko vključenih v oddelek. Kadar je število otrok v oddelkih manjše od števila, ki je določeno kot najvišji normativ za oblikovanje posamezne vrste oddelka, je lokalna skupnost kot ustanoviteljica vrtca dolžna zagotoviti vrtcu sredstva v višini cene programa brez živil za število otrok, ki predstavlja razliko med dejanskim številom otrok v oddelku in najvišjim normativom. Vsako prazno mesto do maksimalnega normativa je breme občine. Osnova za plačilo je cena enakega programa, ki velja v vrtcu na območju občine oz. povprečna cena enakih programov, ki veljajo v vrtcih na območju občine (Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, 2003). Občina krije del cene programa za otroke, katerih starši imajo na njenem območju stalno prebivališče (Pravilnik o oblikovanju cen, 2. čl.).

Občine morajo pri določitvi cen programov upoštevati predpisano metodologijo. Cene programov vrtcev za otroke prvega in drugega starostnega obdobja ne smejo biti izenačene.

Iz slike je razvidno, da se je povprečna cena programa vrtcev v obdobju 2006–2011 povečala. Povprečna cena programa v vrtcih se razlikuje v starostnih obdobjih, v prvem starostnem obdobju je višja kot v drugem. To je povezano z manjšim številom otrok na oddelek in večjim številom odraslih na oddelek, to pa pomeni višje stroške predšolske vzgoje na otroka. V Sloveniji je število otrok v oddelkih predpisano na nacionalni ravni. V oddelkih prvega starostnega obdobja je do 12, v oddelkih drugega starostnega obdobja pa do 22 otrok. Razmerje med številom otrok in odraslih v oddelku prvega starostnega obdobja je 6 ur dnevno (6 : 1) in štiri ure dnevno (11 : 1) v oddelku drugega starostnega obdobja (Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje). Povprečna cena programa v vrtcih je v letu 2011 znašala za prvo starostno obdobje 456,80 EUR, za drugo starostno obdobje pa 340,30 EUR. V letu 2006 pa je povprečna cena za prvo starostno obdobje znašala 424,13 EUR, za drugo starostno obdobje pa 300,61 EUR. Cena se je v tem obdobju za prvo starostno obdobje povečala za 32,67 EUR, za drugo starostno obdobje pa za 39,69 EUR.

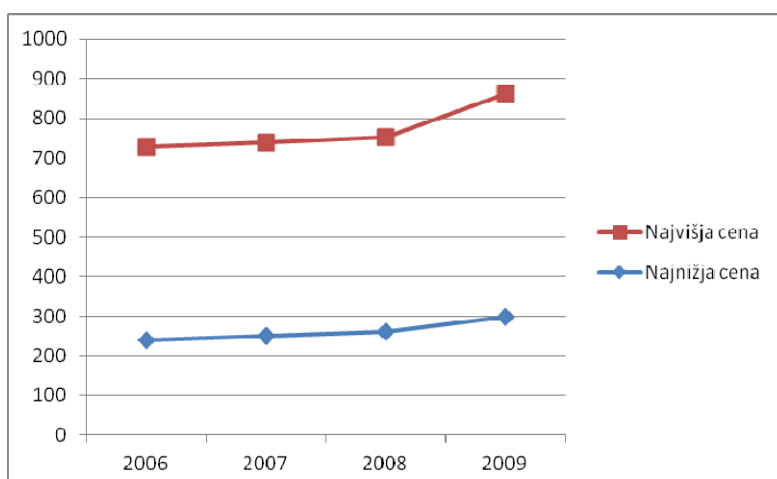
Slika 3.3: Povprečna cena programa vrtcev v obdobju 2006-2011 v Sloveniji

Vir: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (2012b).

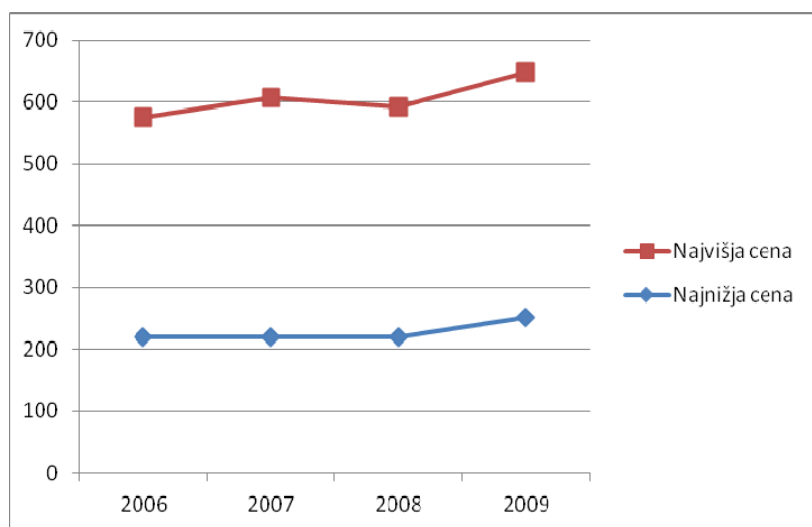
Na podlagi spodaj navedenih podatkov lahko ugotovimo, da so se razlike v cenah programov vrtcev od začetka uporabe predpisane metodologije za določitev cen programov (velja od 1. januarja 2008) še povečale. V letu 2006 je najvišja cena programa v vrtcih za prvo starostno obdobje znašala 490,20 EUR, najnižja pa je znašala 238,70 EUR, razlika med najvišjo in najnižjo ceno programov v vrtcih v prvem starostnem obdobju je predstavljala 105 odstotkov (brez upoštevanja metodologije). Za drugo starostno obdobje pa je najvišja cena programa v vrtcih znašala 353,90 EUR, najnižja pa je znašala 220,90 EUR, razlika med najvišjo in najnižjo ceno pa je 60,2 odstotka. Z upoštevanjem metodologije je razlika v cenah programov predstavljala 62 odstotkov v prvem starostnem obdobju (302,50 EUR – 490,20 EUR), 51 odstotkov pri drugem (233,90 EUR – 354,10 EUR). V letu 2009 je najvišja cena programa v vrtcih (ob upoštevanju metodologije) za prvo starostno obdobje znašala 561,20 EUR, najnižja pa je znašala 299,00 EUR, razlika med najvišjo in najnižjo ceno je 88 odstotkov. Za drugo starostno obdobje je najvišja cena programa v vrtcih znašala 3 948 EUR, najnižja pa je 251,60 EUR, razlika med najvišjo in najnižjo ceno pa je 56,9 odstotkov. Ministrstvo ne spremlja, ali vse občine pri oblikovanju cen programov vrtcev upoštevajo metodologijo, in občine ne upoštevajo dosledno predpisane metodologije, zato prihaja do razlik med cenami programov med občinami, ki se z leti povečujejo (Računsko sodišče Republike Slovenije 2010).

Slika 3.4²: Najnižja in najvišje cene programov v Sloveniji v obdobju 2006-2009 za prvo starostno obdobje

Vir: Računsko sodišče Republike Slovenije (2010).

Slika 3.5³: Najnižja in najvišje cene programov v Sloveniji v obdobju 2006-2009 za drugo starostno obdobje

Vir: Računsko sodišče Republike Slovenije (2010).

² Zadnji podatki, ki sem jih lahko pridobila, so za leto 2009.

³ Zadnji podatki, ki sem jih lahko pridobila, so za leto 2009.

3.5.1 Financiranje predšolske vzgoje na Švedskem

Države želijo finančno dostopnost predšolske vzgoje in varstva povečati z različnimi oblikami materialnih spodbud. Skoraj vse države EU preverjajo premoženjski položaj družine, saj želijo omogočiti dostop do predšolske vzgoje in varstva tudi družinam z nizkimi dohodki. Države praviloma subvencionirajo različne oblike predšolske vzgoje, lahko je v celoti brezplačna ali pa morajo starši plačevati vrtec, višina plačila pa je odvisna od njihovih dohodkov, lahko pa so iz plačila izvzeti. Oblike pomoči so davčne spodbude, znižanje stroškov plačila vrtcev, oprostitev plačila vrtca ali brezplačna vzgoja in varstvo za vse otroke. V številnih državah sta osnova za izračun višine prispevka za akreditirano javno predšolsko vzgojo in varstvo družinski dohodek staršev in število otrok (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 75–77).

Brezplačna vzgoja lahko pomeni, da je v celoti brezplačna, se pravi, da starši ne plačajo niti izvajanja programov niti stroškov prehrane in prevoza, ali pa pomeni, da starši plačajo le stroške določenih storitev (prevoz, hrana). Brezplačna vzgoja in varstvo nista nujno brezplačna v celoti, brezplačen je lahko le obisk v določenem obsegu ur ali eno oziroma dve leti predšolske vzgoje pred vstopom v šolo. Na Švedskem je brezplačna vzgoja in varstvo za otroke od 4. leta starosti do vstopa v šolo, in sicer 525 ur letno oziroma tri ure tedensko. Celotne brezplačne vzgoje in varstva (izvajanje vzgojno-izobraževalnega programa, prehrana, prevoz) za vse starše otrok vseh starosti nisem zasledila v nobeni od evropskih držav (O'Dwyer, Maria v Mathias 2009, 27). **Znižanje plačila predšolske vzgoje in varstva z različnimi oblikami materialnih spodbud, kot je plačilo glede na dohodek družine, velikost družine (število otrok v družini), in z davčnimi spodbudami je pomemben vidik za povečanje dostopnosti.** Država določi, katerim ciljnim skupinam je omogočen delež znižanja plačila (enostarševske družine, družine, v kateri je eden od staršev redno vpisan na študij, zaposlen v vojski in družine z otroki s posebnimi potrebami). Otroci iz socialno ogroženih družin so plačila oproščeni (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 2009, 76). **Slovenija in Švedska preverjata premoženjski položaj družin, saj lahko tako ponujata ugoden dostop do predšolske vzgoje tudi družinam z nizkimi dohodki.** Višina prispevkov staršev za plačilo vrtcev se razlikuje po občinah. V Sloveniji in na Švedskem plačajo starši del stroškov, če imajo otroke vključene v ustanove predšolske vzgoje. Plačilo vrtcev je večinoma vezano na dohodek staršev in število otrok v družini. Leta 2002 so na

Švedskem določili najvišji znesek plačila vrtca za predšolsko vzgojo in varstvo, za posamezne starše pa se izračuna glede na družinski dohodek in število otrok. Starši plačajo za prvega otroka 3 odstotke bruto dohodka (dohodek iz zaposlitve in nadomestilo za brezposelnost), za prvega otroka največ 1 260 švedskih kron (146,97 EUR), za drugega največ 840 švedskih kron (97,98 EUR), za tretjega 420 švedskih kron (48,99), četrti otrok pa je oproščen plačila (EACEA 2011, 51–52). Deleži plačila staršev so med državami EU-27 različni in znašajo največ od 0 % do 100 % cene programa.

Drugo hipotezo, da lahko dostop do predšolskih storitev ovirajo številni dejavniki – najpogostejša dejavnika izključenosti otrok sta cenovna nedostopnost in pomanjkanje ponudbe, lahko potrdim. Primerjalne analize so pokazale, da so slovenski vrtci na evropski ravni v povprečju najdražji. Povprečna cena vrtca v letu 2011 je znašala za prvo starostno obdobje 460 EUR, za drugo starostno obdobje pa 340 EUR, kar potrjuje, da je cenovna nedostopnost eden od dejavnikov, ki izključuje otroka iz ustanov predšolske vzgoje. Švedska pa ima dostop do predšolskih storitev veliko bolje urejeno, saj so vrtci za otroke v določenih razredih brezplačni, poleg tega pa so uvedli najvišji znesek plačila vrtca za predšolsko vzgojo. Pomemben dejavnik dostopa do predšolske vzgoje je razpoložljivost vpisnih mest v ustanovah za predšolske vzgojo glede na potrebe staršev. V Sloveniji z zakonom ni določeno, da mora biti mesto v vrtcu zagotovljeno vsakemu otroku, ki ga starši tja vpišejo. Zaradi pomanjkanja ponudbe občine upoštevajo različna merila in na podlagi kriterijev določijo prednostni vrstni red, tako da razvrstijo vse vpisane otroke po doseženem številu točk, od najvišjega do najnižjega števila. Na Švedskem morajo mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo zagotoviti za vsakega otroka, ki izpolnjuje formalne pogoje in ga starši v vrtec vpišejo.

4 ZAKLJUČEK

Predšolska vzgoja je sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja. Predšolska vzgoja je v Sloveniji urejena z Zakonom o vrtcih (1996) in z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996). V Sloveniji se večinoma izvaja v javnih ter zasebnih vrtcih in ni obvezna. Obiskujejo jo otroci od prvega do šestega leta starosti. Predšolska vzgoja poteka v dveh starostnih obdobjih: od enega do treh let in od treh do šestega leta starosti otroka. Novi kurikulum za vrtece je oblikovan za dnevne, poldnevne in krajše programe. Omogočeno je tudi občasno varstvo otrok na domu, varstvo otrok v vzgojno-varstveni družini ali predšolska vzgoja na domu. Občine so glavni ustanovitelji, financerji in neposredni ponudniki storitev. Otroci se lahko vključujejo v program predšolske vzgoje od starosti 11 mesecev do začetka obveznega izobraževanja. Starši plačujejo vrtec glede na plačilni razred, v katerega spadajo. V EU je predšolska vzgoja različno urejena in organizirana. Vse države članice imajo določeno obliko javno subvencionirane predšolske vzgoje, se pa med seboj razlikujejo glede programa, vsebine, cene vrtca, starostne omejitve, vstopa otroka v vrtec. Uveljavljena sta predvsem dva modela. Enovit model, ki se nanaša na vzgojo za vse predšolske otroke, za ločen model pa je značilno, da so storitve predšolske vzgoje prilagojene starosti otroka. V Sloveniji lahko vrteci ponudijo različne programe glede na trajanje in organizacijo, in sicer dnevne, poldnevne in krajše programe za otroke od prvega do šestega leta starosti oz. do vstopa v šolo. V šolskem letu 2010/2011 je bilo v Sloveniji v programe predšolske vzgoje vključenih 54,6 odstotkov otrok, starih od enega leta oziroma enajst mesecev do treh let (otroci prvega starostnega obdobja), ter 89,1 odstotka otrok, starih najmanj tri leta (otroci drugega starostnega obdobja). Pomemben vidik, ki vpliva na dostop predšolske vzgoje, je obratovalni čas ustanov, ki vpliva na usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti staršev, delovno aktivnost žensk in zaposlitev žensk za polni delovni čas. Pomembno za vključitev otroka v predšolsko vzgojo je, kolikšno število ur (dnevni, poldnevni in krajši program) so otroci lahko vključeni v vrtece in ali je urnik prilagojen delovnemu času staršev. Pomemben dejavnik je razpoložljivost mest v vrtcih glede na potrebe, saj starši velikokrat ne vključijo svojih otrok v predšolsko vzgojo in varstvo, ker v kraju, kjer prebivajo, vrtec nima zadostnega števila prostih mest, omejujejo jih še merila pri vpisu in sprejemu otrok in ovire pri vpisu. V Sloveniji z zakonom ni nikjer določeno, da mora biti v vrtcu zagotovljeno mesto za vsakega otroka, ki ga starši tja vpišejo. Kadar dostop do prostih mest ni možen, morajo občine

upoštevati različna merila in na podlagi kriterijev (zaposlenost, prebivališče, starost otroka, socialna ogroženost družine, vrtčevski okoliš oz. bližina doma, otroci iz enostarševskih družin, otroci iz družin s tremi ali več otroki, otroci s posebnimi potrebami itd.) določiti prednostni vrstni red, **kar potrjuje mojo hipotezo, da na dostop do predšolskih storitev in na izključenost otrok vpliva pomanjkanje ponudbe.** V Sloveniji imajo prednost pri sprejemu otrok v vrtec otroci s posebnimi potrebami in pa otroci, za katerega starši predložijo potrdilo centra za socialno delo o ogroženosti otrok, zaradi socialnega položaja družine. Na Švedskem mora biti mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo zagotovljeno za vsakega otroka, ki izpolnjuje formalne pogoje in si starši to želijo. En izmed pomembnih vidikov je kraj prebivališča. Če država oziroma lokalna skupnost zagotavlja vpisna mesta v kraju bivanja ali kraju, kjer starši delajo, jim omogoča lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja. Na redkeje poseljenih območjih, kjer je mreža ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo manj razvita, nekatere države oz. lokalne skupnosti krajevno dostopnost omogočajo in povečujejo z organiziranim prevozom otrok do ustanove za predšolsko vzgojo ali s sofinanciranjem stroškov prevoza otrok. Na Švedskem morajo občine vsem otrokom zagotoviti enakopraven dostop do ustanove za predšolsko vzgojo, ne glede na to kje živijo, prav tako mora biti kakovost izobraževanja enakovredna, ne glede na kraj izvajanja. Na Švedskem nekatere občine omogočajo otrokom brezplačni prevoz do ustanov za predšolsko vzgoje, čeprav to ni zakonsko določeno. Najpomembnejši vidik dostop do predšolske vzgoje je financiranje in subvencioniranje predšolskih programov za otroke v ustanovah za predšolsko vzgojo. Z vidika finančne dostopnosti je pomemben obseg javnih izdatkov za predšolsko vzgojo in varstvo, saj razmerje med javnimi izdatki in izdatki staršev otrok določa višino stroškov, ki jo pokrijejo starši, in višino stroškov, ki je krita iz javnih virov. Delež javnih izdatkov za predšolsko vzgojo je v državah EU-27 v povprečju znašal leta 2009 (zadnji dosegljivi mednarodni podatki) približno 5,4 % BDP (gibljejo se od 4 % do 8 %). Švedska (7,2 %) beleži razmeroma visok delež za javno porabo glede na Slovenijo (5,7 %). Švedska spada med države, kjer namenijo največjo porabo za izobraževanje v razmerju do BDP. V Sloveniji sredstva za predšolsko vzgojo v večini zagotavlja lokalna raven, medtem ko se na Švedskem sredstva prenesejo s centralne ravni na ponudnike predšolske vzgoje. Financiranje predšolske vzgoje, predvsem delež stroškov, ki jih plačujejo starši, in višina pomoči lokalnih skupnosti za programe vrtca, se med državami članicami EU razlikuje. V Sloveniji javne vrtce financirajo lokalna skupnost, starši in država. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih iz leta 2008 se je povečala finančna dostopnost vrtcev za starše, ki imajo v

vrtec vključenega več kot enega otroka. Saj so sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo vključenega več kot enega otroka v vrtec, omogočili staršem, da v vrtec vključijo tudi tiste otroke, ki jih sicer ne bi. Osnova za plačilo staršev za vrtec je cena programa, v katerega je otrok vključen. Cena programa obsega stroške vzgoje, varstva in prehrane otroka v vrtcu. Plačilo staršev določi občina na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, upošteva mesečni dohodek na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo za zaposlenega v Republiki Sloveniji in upošteva premoženja družine (premično in nepremično premoženje, ki ga ima družina). Obe državi imata določeno obliko subvencionirane predšolske vzgoje, vendar pa se razlikujeta po oblikah materialnih spodbud (plačilo glede na dohodek družine, velikost družine (število otrok v družini) in davčne spodbude). Država določi, katerim ciljnim skupinam pripada delež znižanja plačila vzgoje in s tem omogoča večjo dostopnost, kajti velikokrat je previsoka cena vrtca vzrok, da se starši ne odločijo za vključitev svojih otrok v programe predšolske vzgoje. V Sloveniji morajo občine pri določitvi cen programov upoštevati predpisano metodologijo. Cene programov vrtcev za otroke prvega in drugega starostnega obdobja, ne smejo biti izenačene. Problem pa je tudi, da občine ne upoštevajo metodologije, določeno v Pravilniku o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, zato prihaja do razlik med cenami programov vrtcev med občinami, čeprav bi z poenotenjem cen programov na ravni celotne države ter poenotenjem postopkov upoštevanja premoženja družine pri uvrstitvi staršev v plačilne razrede dosegli enakopravnost staršev z vidika finančne dostopnosti predšolske vzgoje ne glede na občino, v kateri bivajo. Povprečna cena programa vrtcev se je v obdobju 2006–2011 povečala. Povprečna cena programa v vrtcih je v letu 2011 znašala za prvo starostno obdobje 456,80 EUR, za drugo starostno obdobje pa 340,30 EUR. V letu 2006 pa je povprečna cena za prvo starostno obdobje znašala 424,13 EUR, za drugo starostno obdobje pa 300,61 EUR. Povprečna cena programa v vrtcih se razlikuje v starostnih obdobjih, v prvem starostnem obdobju je višja kot v drugem. To je povezano z manjšim številom otrok na oddelek in večjim številom dorašlih na oddelek, to pa ima posledično višje stroške predšolske vzgoje na otroka. Švedska pa ima dostop do predšolskih storitev veliko bolje urejeno, saj so vrtci za otroke v določenih razredih brezplačni, poleg tega pa so uvedli najvišji znesek plačila vrtca za predšolsko vzgojo, za posamezne starše pa se izračuna glede na družinski dohodek in število otrok. Starši plačajo za prvega otroka 3 odstotke bruto dohodka (dohodek iz zaposlitve in nadomestilo za brezposelnost), za prvega otroka največ 1260 švedskih kron (146,97 EUR), za drugega največ 840 švedskih kron (97,98 EUR), za tretjega 420 švedskih kron (48,99 EUR), četrta otroka pa je oproščen plačila. S hipotezo sem

potrdila, da je najpogostejši dejavnik izključenosti otrok ravno cenovna nedostopnost, kajti primerjalna analiza je pokazala, da so slovenski vrtci na evropski ravni v povprečju najdražji.

5 LITERATURA

Baker, Michael, Jonathan Gruber in Kevin Milligan. 2005. *Universal childcare, maternal labour supply and family well-being*. Cambridge: National bureau of economic research. Dostopno prek: http://www.nber.org/papers/w11832.pdf?new_window=1 (10. junij 2012).

EACEA. 1994. *Pre-school and Primary Education in the European Union*. Bruselj: Eurodyce. Dostopno prek: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED439973&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED439973 (10. junij 2012).

--- 2010. *Organisation of the education system in Slovenia 2008/2009*. Bruselj: EACEA. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SI_EN.pdf (10. junij 2012).

--- 2011. *Organisation of the education system in Sweden 2009/2010*. Bruselj: EACEA. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SE_EN.pdf (10. junij 2012).

--- 2012a. *National education system descriptions: Trends in European education*. Dostopno prek: [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Special:Search?search=trends+in+european+education&go=+](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Special:Search?search=trends+in+european+education&go=) (15. junij 2012).

--- 2012b. *Early Childhood Education and Care in Sweden*. Bruselj: EACEA. Dostopno prek: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Sweden:Early_Childhood_Education_and_Care (15. junij 2012).

--- 2012c. *Organisation of the Pre-Primary Class*. Dostopno prek: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Sweden:Organisation_of_the_Pre-Primary_Class (15. junij 2012).

--- 2012č. *Key data on education in europe*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf (15. junij 2012).

--- 2012d. *Expenditure on education as % of GDP or public expenditure*. Dostopno prek: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_figdp&lang=en (1. junij 2012).

European Commission Childcare Network. 1990. *Quality in childcare services: Report on an EC Childcare Network Technical Seminar*. Barcelona: European Commission Childcare Network.

Regeringskansliet. 2011. *Status and pedagogical of preschool to be strengthened*. Dostopno prek: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/14051/a/172124> (10. julij 2012).

Krek, Janez in Mira Metljak. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Dostopno prek: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (22. junij 2012).

Marjanovič Umek, Ljubica in Robi Kroflič. 2009. Predšolska vzgoja v vrtcu. *Sodobna pedagogika* (3): 6–10.

Marjanovič Umek, Ljubica, Urška Fekonja, Tina Kavčič in Ana Poljanšek, ur. 2002. *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. 1999. *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

--- 2009. *Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: Odpravljanje socialne in kulturne neenakosti*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

--- 2010. *Obseg neposrednega dela z otroki za vzgojitelje in pomočnike vzgojiteljev v vrtcih*. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/okroznice/vrtci/Delovna_obveznost_28_5_10.pdf (3. april 2012).

--- 2012a. *Vpis in plačilo*. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/predsolska_vzgoja/vpis_in_placilo/

--- 2012b. *Povprečna cena programa vrtcev v obdobju 2006-2011 v Sloveniji*. Ljubljana: elektronska pošta.

OECD. 1999. *Early Childhood Education and Care Policy in Sweden*. Stockholm: Ministry of Education and Science in Sweden. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/education/preschoolandschool/2479039.pdf> (18. julij 2012).

--- 2006. *Starting strong II: Early childhood education and care*. Paris: OECD.

--- 2011. *Starting strong I: Early childhood education and care*. Paris: OECD.

--- 2012. *Starting strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD

O'Dwyer, Maria. 2009. Setting the scene: the landscape of early childhood education in europe. V *Early childhood Education in Europe Achievements, Challenges and Possibilities*, ur. Mathias Urban, 19–45. Wittenberg-Halle: Martin-Luther-University Halle-Wittenberg.

Odredba o pogojih za ustanavljanje javnih vrtcev. Ur. l. RS 11/1999 (11. februar 1999).

Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Ur. l. RS 75/2005 (9. avgust 2005).

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Ur. l. RS 82/2005 (9. september 2005).

--- Ur. l. RS 76/2008 (25. julij 2008).

--- Ur. l. RS 77/2009 (2. oktober 2009).

--- Ur. l. RS 102/2009 (9. oktober 2009).

--- Ur. l. RS 105/2010 (24. december 2010).

Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo. Ur. l. RS 97/2003 (10. Oktober 2003).

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo Ur. l. RS 77/2005 (16. avgust 2012).

--- Ur. l. RS 120/2005 (30. december 2005).

Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih. Ur. l. RS 129/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006129&stevilka=5437> (13. december 2006).

Pravilnik o sprejemu otrok v vrtec. Ur. l. RS 40/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=96601> (23. april 2008).

Pravilnik o sprejemu otrok v vrtec Občina Kamnik. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=90678> (10. april 2012).

Retuznik Bozovičar in Metka Kranjc. 2010. *Pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju v krogu življenja.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Računsko sodišče. 2007. *Revizijsko poročilo o zagotavljanju predšolske vzgoje v letih 2003 – 2006.* Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, kulturo znanost in šport. Dostopno prek: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KE3D5923987F3125FC1257283001EE57D/\\$file/Vrtci03-06.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KE3D5923987F3125FC1257283001EE57D/$file/Vrtci03-06.pdf) (10. junij 2012).

--- 2010. *Revizijsko poročilo - Razvoj dostopnosti predšolske vzgoje.* Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Dostopno prek: [http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KD4727B0AD018EDC3C12577F8002F9C18/\\$file/Vrtci_2.pdf](http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KD4727B0AD018EDC3C12577F8002F9C18/$file/Vrtci_2.pdf) (10. april 2012).

Statistični urad Republike Slovenije 2011a. *Statistične informacije -izdatki za formalno izobraževanje v Slovenji v letih 2006-2009*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4371 (10. junij 2012).

--- 2011a. *Statistične informacije - izdatki za formalno izobraževanje za obdobje 2005-2008*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3775 (10. april 2012).

--- 2012a. *Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih za šolsko leto 2010/2011*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3813 (10. april 2012).

--- 2012a. *Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih za šolsko leto 2009/2010*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3139 (10. april 2012).

--- 2012b. *Delež vseh otrok, vključenih v programe predšolske vzgoje, ter delež vključenih otrok po starostnih obdobjih v obdobju 2000/2001 do 2010/2011*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3813 (10. april 2012).

--- 2012c. *Statistične informacije - izdatki za formalno izobraževanje v Slovenji v letu 2010*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4742 (10. junij 2012).

Uredba o merilih za oblikovanje javne mreže vrtcev. Ur. l. RS 63/1999 (10. april 2012).

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. 2012. *Poročilo o razvoju 2012. Kazalniki razvoja Slovenije - Javni izdatki za izobraževanje*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2012/02/04_javniizdatkizaizobrazevanje.pdf (15. julij 2012).

Veliki splošni leksikon. 1998. Ljubljana: DZS.

Vonta, Tanja. 1995. *Otrok na prehodu iz vrtca v šolo*. V *Problemi in rešitve zgodnjega všolanja: primerjalna analiza izkušenj od vstopa otrok v šolo do zaključka prve stopnje obveznega šolanja v nekaterih evropskih državah in pri nas*, ur. Benjamin Jurman, 65–85. Ljubljana: Planprint, Litterapcita.

Yoshie, Kaga, John Bennett in Peter Moss. 2012. *Caring and learning together*. Montreal: Unesco. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001878/187818e.pdf> (10. junij 2012).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). Ur. l. RS 12/1996 (29. Februar 1996).

--- (ZOFVI). Ur. l. RS 55/2003 (9. junij 2003).

--- (ZOFVI-UPB1). Ur. l. RS 14/2003 (13. februar 2003).

Zakon o dopolnitvi zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-C). Ur. l. RS 34/2003 (29. februar 2003).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-D). Ur. l. RS 79/2003 (12. avgust 2003).

--- (ZOFVI-E). Ur. l. RS 65/2005 (8. julij 2005).

--- (ZOFVI-F). Ur. l. RS 129/2006 (12. december 2006).

--- (ZOFVI-G). Ur. l. RS 36/2008 (11. april 2008).

--- (ZOFVI-H). Ur. l. RS 58/2009 (27. julij 2009).

--- (ZOFVI-I). Ur. l. RS 20/2011 (18. marec 2011).

Zakon o vrtcih (ZVrt). Ur. l. RS 12/1996 (29. februar 1996).

--- (ZVrt-UPB2). Ur. l. RS 100/2005 (10. november 2005).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-A). Ur. l. RS 44/2000 (26. maj 2005).

--- (ZOFVI-A). Ur. l. RS 64/2001(26. maj 2005).

--- (ZOFVI-B). Ur. l. RS108/2002 (8. avgust 2002).

--- (ZVrt-B). Ur. l. RS 78/2003 (29. julij 2003).

--- (ZVrt-C). Ur. l. RS 72/2005 (13. avgust 2005).

--- (ZVrt-D). Ur. l. RS 25/2008 (14. marec 2008).